Naš tednik Kronika

kulturno - politično glasilo · svetovnih in domačih dogodkov

9. leto / Številka 38 | V Celovcu, dne 19. septembra 1957 | Cena 1.50 šilinga

Adenauer

Minulo nedeljo so bile oči celega sveta obrnjene na Zapadno Nemčijo, kjer so volili nov parlament. Dve stranki, krščanska demokratska unija, katero vodi osemdesetletni Adenauer, in socialdemokratska stranka pod vodstvom Ollenhauerja sta imeli največ izgledov in upanja na dober izid volitev. Zmaga zadnjega bi utegnila prinesti popolnoma nov notranji in zunanji položaj Nemčije. Toda Ollenhauer je podlegel in Adenauer je odnesel pri volitvah takšno zmago, kakršne tudi največji optimisti njegove stranke niso pričakovali. Dobil je namreč absolutno večino v novoizvoljenem parlamentu.

Z izidom volitev so torej Nemci potrdili Adenauerjev kurz. Kakšna pa so predvsem stremljenja Adenauerja? Da jih bomo laže razumeli, si moramo na kratko predočiti zgodovino Nemčije zadnjih desetletij.

Pred 25 leti je prišel v Nemčiji na krmilo Hitler. Prepovedal je vse stranke in uvedel diktatorski režim, kateri ni preganjal samo resničnih nemških patriotov in demokratov, ampak je začel groziti tudi na vse strani, vsem narodom in državam, ki se mu niso hotele udinjati. Njegov nenasitni imperializem in narodni šovinizem je kmalu zapletel skoroda cel svet v strašno drugo svetovno vojno, ki je povzročila neizmerno gorje milijonom in milijonom miroljubnih in nedolžnih ljudi. Po začetnih zmagovitih pohodih Hitlerjevih nasilnikov pa je kmalu in sicer vedno bolj in bolj postajalo vsakemu treznemu človeku jasno, da Führer ne vodi Nemcev v tolikrat obljubljeno tisočletno nemško carstvo, ampak v neizbežno nemško katastrofo. Da bi to pretečo nesrečo omilili, so se leta 1944 zganili nemški rodoljubi, a niso uspeli in Hitler jih je na tisoče poslal na oni svet, med njimi tudi svoječasnega nemškega poslanika v Beogradu Hassela, kateri je tik pred usmrtitvijo svojo opozicijo do Hitlerjeve vlade utemeljil med drugim sledeče: „Vlada, katere politika jasno vodi v prepad strašne katastrofe, ima dolžnost, da izroči vajeti drugi, tako da le-ta skuša rešiti, kar se rešiti da. Ni nobene istovetnosti med vlado in narodom. Narod je večen, vsaka vlada pa prehodna, toda odgovorna."

Kakih osem mesecev nato je prišel Berlin, glavno mesto takratne Nemčije, v roke zmagovite ruske armade, Hitler pa je končal s samomorom, prepuščajoč odgovornost onim Nemcem, ki jih je preganjal. Med temi je kmalu zaslovel Adenauer kot državnik velikega formata. Vlada, kateri je načeloval, je pričela najprej smotrno odstranjevati vse zapreke, ki so ovirale zbližanje s prejšnjimi nasprotniki Nemčije, posrečilo se mu je celo pokopati tisočletno francosko-nemško mržnjo. Nekdanje sovražnike Nemčije na zapadu pa je po Atlantskem paktu spremenil v zaveznike pred morebitnim napadom od katerekoli strani. V notranjosti je njegova vlada pričela razdejano in zasedeno, skoraj za polovico zmanjšano Zapadno Nemčijo zdraviti in čistiti po vojni prizadetih ran. Iz leta v leto je vodila državo na vseh področjih v nove podvige. In padla je beseda o nemškem gospodarskem čudežu. Po pravici! Saj zavidajo Nemčijo mnogi njeni bivši zmagovalci, saj ima ona več denarja in deviz kot Velika Britanija, da ne govorimo o tisočih beguncih, katerim nudi Nemčija zatočišče in eksistenco. To so dejstva. Dejstvo pa je tudi, da se Adenauerju doslej ni posrečilo dobiti zaupanje nekdanjih nasprotnikov Nemčije na vzhodu. Radi tega je Nemčija slejkoprej razdeljena v dve državi in njene meje še nimajo sankcij mirovnih pogodb. Opozicija pa očita Adenauerju, da mu usoda vzhodnih Nemcev ni srčna zadeva in da mu sploh ni resno za združitev obeh nemških predelov. Sovjeti pa celo trdijo, da pripravlja Adenauer atomsko vojno.

Kancler Adenauer je često izrecno poudaril, da odklanja vsak imperializem in da je za mirno rešitev še nerešenih problemov okrog Nemčije in v svetu. Zaradi teh njegovih nazorov ga je predvsem preganjal tudi Hitler. Da misli Adenauer pošteno, je torej v svojem dosedanjem življenju izpričal. Toda nemška zgodovina tudi izpričuje, da so miroljubnim in demokratičnim vladam često sledile za Nemce in ves svet pogubne imperialistične vlade. Morda je to dejstvo tudi eden vzrokov stalnih napadov Vzhoda na Adenauerja in nezaupanje do njegove politike.

Papež Pij XII.:

Avstrija je za sosede odgovorna

Slovesnosti ob priliki 800-letnice Marijinega Celja so dosegle zadnjo nedeljo ob navzočnosti nuncija Dellepiane, avstrijskega episkopata, ministra Drimmla, diplomatskega zbora in številnih osebnosti s papeževim govorom po radiu svoj višek. Sv. oče je najprej orisal zgodovinski pomen svetišča v Marijinem Celju, naglasil svoje veselje nad številnimi prireditvami v jubilejnem letu in ponovil svoj opomin, ki ga je l. 1952 ob priliki katoliškega kongresa dal Avstrijcem, naj se zaupno zatečejo k Mariji, nato pa nam je položil na srce še tri svoje posebne zadeve:

Prvič: Vedno spet in spet slišite: ura laičnega apostolata je prišla in vsak je k temu apostolskemu delu poklican. Res, vsaj k apostolatu molitve in dobrega zgleda! In prav ta apostolat je danes najbolj potreben, ker bo današnji svet, ki je bil že od tolikih raznih „naukov" razočaran, le takrat verjel vaši besedi, če bo videl, da resno mislite in tudi v dejanju izpolnjujete besede, da je „treba Bogu služiti in njegove zapovedi v življenju spolnjevati."

Drugič: Zavedajte se vaše odgovornosti do sosednjih dežel in ljudstev! S tem ni rečeno, da Avstrija ni doprinesla velikih žrtev, ko so preteklo jesen in zimo pribežali tja ogrski begunci in iskali rešitve. Sedaj mislimo na skupno usodo vseh onih dežel in ljudstev in mislimo nanje ravno sedaj, ko ste vi v svetišču Marijinega Celja združeni v češčenju nebeške Matere: Marijino Celje je bilo nekdaj tudi njihova milostna božja pot; tudi oni so tja romali. In kdo naj prešteje vse tisoče tistih, ki srčno hrepene po dnevu, ko bodo spet svobodni mogli nebeški Kraljici izraziti svojo hvaležnost in vdanost? Zdaj pa je vaša dolžnost, da jih vi zastopate pred Marijo in Njenim božjim Sinom. Prosite zanje za veliko dobrino prostosti, svobode, za vse, kar je človeka dostojno in Bogu dopadljivo, in molite s Cerkvijo: „Ozri se na nas, o Bog, naš varuh, brani nas v nevarnostih pred sovražniki in odstrani vsak nemir, da ti bomo služili z mirnim srcem."

Tretjič: Molite v tej cerkvi milostne Matere za velike zadeve vesoljne Cerkve! Saj je ravno to posebnost sedanjega časa, da je težko določiti, kaj je večje: strah radi stisk in nevarnosti, ki obdajajo ves svet in v katerih se nahaja Cerkev, ali pa upanje radi velikanskih, tudi ves svet obsegajočih možnosti, ki se lahko uresničijo. Tu velja za vse otroke Cerkve vsekakor eno: moliti in doprinašati žrtve!

Nedeljske volitve v Nemčiji

so potekle v redu in miru, brez kakšnih incidentov. Volilna udeležba je bila največja v zgodovini povojne Nemčije in je znašala 88.24 procentov. Obe glavni nemški stranki sta na glasovih pridobili, medtem ko so ostale manjše stranke bile pri volitvah močno okrnjene ali pa so sploh izginile. Izid volitev je bil v Londonu, New Yorku in posebno še v Parizu z veseljem pozdravljen, kjer smatrajo Adenauerjevo zmago kot najboljšo garancijo za zapadnonemško sodelovanje pri izgradnji združene Evrope. V novi nemški parlament bodo odposlali: Krščanska demokratska unija 270 poslancev (1953: 244); socialdemokrati 169 poslancev (151); Svobodna nemška stranka 41 poslancev (48) in Nemška stranka 17 poslancev.

Časopisni glasovi k volitvam

„Osservatore Romano" označuje izid nemških volitev kot „končnoveljavni dokaz zrele in pametne demokracije nemškega naroda pred svetovnim mnenjem". Adenauerja pa označuje kot moža, ki je največ storil za ohranitev svetovnega miru.

Angleški listi smatrajo v splošnem Adenauerjevo zmago kot dobro znamenje za bodoči razvoj odnošajev med Nemčijo in Veliko Britanijo, nekateri pa izražajo skrb, da bi se volilci povrnili k češčenju močnega moža, s pomočjo katerega so zrušili nacionalsocialisti l. 1933 takratno demokratsko republiko.

„Daily Telegraph" ujedljivo pripominja: Nemcem je postala beseda „delo" (Arbeit) sveta, nekako tako kakor je bila nekoč posvečena beseda „Führer". Katero besedo bodo oboževali po dnevu — ki ne more biti daleč — po katerem bo dr. Adenauer prenehal s svojo patriarhalno oblastjo?

Liberalni „New Chronicle" naglaša, da sicer „Konrad Adenauer ni nikakšen Adolf Hitler", vendar nadaljuje: „Nič manj ni omembe vredno, da se lahko demokracija zaradi zanemarjenja demokratskega duha ravno tako zruši kakor radi neposrednega napada kakšnega diktatorja.

Desničarski „Daily Express" meni: „V Bonnu se pretaka rensko vino in godbe svirajo k prazniku zmage, ki jo je dosegel Adenauer — mož, ki trdi, da ima zasluge za „Deutsches Wunder". Toda, kdo ima v resnici zasluge za ta čudež? Med drugim tudi prebivalci Velike Britanije. Ko je ležala Nemčija v razvalinah, je Velika Britanija krepila njeno gospodarstvo. Ko so Nemci stradali, so jim pošiljali Angleži živež. Vsa leta so britanski fantje v uniformah straži-li Nemčijo: tako je nastal nemški gospodarski čudež".

Pri razpravi o Madžarski

je glavna skupščina Združenih narodov z veliko večino sprejela resolucijo, v kateri se med drugim Sovjetski zvezi očita, da je s kršenjem listine ZN oropala Madžarsko njene svobode in politične neodvisnosti, madžarskemu narodu pa preprečila, da bi se posluževal svojih temeljnih človečanskih pravic; dalje, da je Sovjetska zveza prekršila obveze, ki jih je sprejela z ženevsko konvencijo iz leta 1919. Glavna skupščina obsoja taka početja kakor tudi obsoja še nadalje trajajoča preziranja resolucij glavne skupščine in ugotavlja, da se z nasiljem na Madžarskem nadaljuje.

AZIJATSKA GRIPA se vedno bolj širi tudi po Evropi. V Nemčiji so morali zapreti radi obolenja učencev na gripi že več šol. V Angliji pa štiri ladje, ki naj bi se udeležile Nato-manevrov, niso mogle zapustiti pristanišča, ker je večina posadke zbolela na azijski gripi. V Avstriji so se prvi slučaji gripe pojavili na Predarlskem.

— KRATKE VESTI —

FRANCOZOV BI SE RADI ZNEBILI. Burgiba, predsednik tuniške republike, je na svoji redni tedenski konferenci zahteval takojšen umik francoskih čet iz območja Gafse, češ, da pomeni njihova navzočnost nevarnost za tuniške obmejne enote.

PO URADNIH PODATKIH so minulo leto prislužili v Združenih državah severne Amerike: polovica družin 115.000 šilingov; tri in pol milijona družin 260.000 šilingov; 900.000 družin 390.000 šilingov; 7 milijonov družin 52.000 šilingov in tri milijone družin 26.000 šilingov.

VEČ KOT KDAJ POPREJ in sicer 650.000 ljudi je letos obiskalo dunajski velesejem. Firme, ki so razstavljale, so prejele naročila zastopnikov tridesetih narodov in petih kontinentov in so bile s sklenjenimi kupčijami kar najbolj zadovoljne.

IRAŠKI KRALJ FAISAL se bo, kakor poročajo listi, v kratkem poročil s sedemnajstletno egiptovsko princezinjo Hazilet, katera živi že dalj časa v Turčiji.

NAJDALJŠI PREDOR na svetu nameravajo izkopati na Japonskem med Minakami in Jusava. Tunel bo 21,5 kilometrov dolg.

PETINDVAJSETEGA OTROKA je rodila zadnjo soboto Malagura Folk v neki brooklinski kliniki. Med njenimi otroki iz dveh zakonov je osem dvojčkov.

TERMITI, te nevarne živalce, ki so v zadnjih letih prodrle tudi v Vatikan, v Florence in se pojavile nedavno v Gornji Avstriji, so prispele v neposredno bližino Benetk, kjer je nevarnost, da bi uničile lesene hlode, na katerih stojijo znamenite beneške stavbe. Prodrle so že delno v bivšo doževo palačo na Trgu sv. Marka, v most pred Akademijo, in sicer v debele stebre, ki obrobljajo Veliki kanal in kole, na katere privezujejo gondole. Termiti, te mravljam podobne živali, morejo v razmeroma kratkem času uničiti največje stavbe. Svoja gnezda imajo globoko pod zemljo in se neverjetno hitro množijo, zato jim posebna komisija za obrambo mesta pred termiti, ki jo je nedavno imenoval beneški prefekt, ne bo prišla lahko do živega.

RASTOČA GORA QUICAPO. V Čile, klasični deželi potresov in ognjenikov, se je na prelazu San Juan leta 1847 nenadoma odprlo žrelo, ki je sprva bruhalo samo žveplene pline in oblake dima. Kakih šestdeset let pozneje pa so našli potniki tam majhno, ognjeniku podobno goro, ki je začela hitro rasti. Obenem je neprestano bruhala kamenje in pepel, vsa zemlja okrog nje pa se je pričela tresti. Danes stoji tam ognjenik-velikan, ki dosega tri tisoč metrov. Ko so potniki povpraševali domačine po njegovem imenu, so le-ti majali z glavo in odgovarjali: Quicapo, to se pravi: Kako naj vemo? Tako je dobil ognjenik, ki neprestano preti bližni in daljni okolici, to čudno, malo smešno ime.

NAJVEČJA BIBLIJA. Kajpada je bila izdana v domovini vseh rekordov, v Ameriki. Knjiga tehta namreč nad 600 kil, je dva metra visoka in en in pol metra široka. Za njeno izdelavo so rabili dve leti, tiskana pa je s posebnimi črkami.

FINSKA VLADA je sprejela sklep o razvrednotenju finske marke. V prihodnje bo imela vrednost enega dolarja 320 finskih mark namesto 230 mark kakor doslej.

NA FRANCOSKI RIVIERI blizu Nizze že dalj časa divja velik požar. Požar gasi nad 400 gasilcev. Plameni so zajeli že več kot 2800 hektarjev gozda.

PRI POPLAVAH V PERZIJI se je koncem minulega tedna v okolici mesta Tebris utopilo 54 ljudi. Silni valovi so odnašali s seboj tudi težke tovorne avtomobile.

Politični teden

Po svetu . . .

Gomulka se je vrnil v Varšavo

Po splošnem mnenju političnih opazovalcev je Gomulka z uspehom svojega obiska v Jugoslaviji lahko popolnoma zadovoljen, Maršal Tito je namreč oficielno priznal črto ob Odri-Nisi kot končnoveljavno nemško-poljsko mejo, istočasno pa se je izjavil za internationalni komunizem in ponovno ter izrecno proglasil narodni komunizem kot nesmisel. Razni listi so tudi prepričani, da je Gomulki uspelo pridobiti maršala Tita za sodelovanje z Vzhodom v dosego skupnega cilja vseh komunističnih strank in dežel.

Izgredi v južni Italiji

Zaradi vinske krize in zelo nizke cene pridelku grozdja, ki je letos tudi posebno slab, so nastali hudi nemiri v številnih krajih južne Italije. Cilj nemirov ni povsem jasen, kajti kmetje so izrazili le željo po odpravi davka na vino, ki ga ne morejo prodati, in po zvišanju cene grozdju, ki znaša en šiling za kilogram.

Demostranti zapirajo poti in s tem ovirajo prosti promet. Policijo, ki je prihitela na lice mesta in hotela vzpostaviti red, so demonstranti napadli s kamenjem. Napad je policija odbila s streli in pri tem usmrtila dva moška in eno žensko, več oseb, med njimi nekaj policistov, pa je bilo težko ranjenih.

Preizkušnja atomskega orožja se nadaljuje

Ameriška atomska komisija je napravila nedavno v Nevadi letos svoj trinajsti preskus atomskega orožja. Predmet poskusa je bilo eksplodiranje primeroma male bombe, ki ni pomenilo nobene nevarnosti za človeško zdravje. Slučaj pa je hotel, da je iste dni eksplodirala v Sibiriji zelo velika atomska bomba, kajti izžarevanje za zdravje nevarnih snovi je bilo tako močno, da so ameriške naprave ugotovile rusko eksplozijo že tekom 24 ur.

Eisenhower nezadovoljen s Kongresom

Predsednik Združenih držav severne Amerike se je na zadnji tiskovni konferenci kar brez vseh ozirov močno pritožil nad delom sedanjega Kongresa. Od 23 zakonskih predlogov, ki jih je poslal letos Kongresu, je bilo do sedaj že 11 končnoveljavno odklonjeno in le deset predlogov in sicer močno spremenjenih je Kongres uzakonil. Dva predloga pa Kongres še sploh ni obravnaval. Zdi se, da ameriški politiki na Kapitolu mislijo bolj na volitve v letu 1958 kot pa na predsednikove želje.

NA III. MEDNARODNEM VINSKEM SEJMU v Ljubljani so prodali 748 vagonov vina. Sejem je obiskalo 74.000 domačih obiskovalcev in 1287 vinskih strokovnjakov iz 39 držav.

. . . in pri nas v Avstriji

Naš zunanji minister odpotoval v Ameriko

Zunanji minister ing. Figl, ki je prispel zadnjo soboto na čelu avstrijske delegacije za redno generalno skupščino Združenih narodov v New York, je podal tamkajšnjim časnikarjem sledečo izjavo:

„Prav posebno sem vesel, da se zopet nahajam v New Yorku in da mi je dana prilika, stopiti z vodilnimi političnimi osebnostmi v stik. Avstrija je drugič udeležena na skupščini Združenih narodov in se trudi, da bi doprinesla svoj delež za ohranitev svetovnega miru."

Atomska univerza na Dunaju

Avstrijsko združenje za Združene narode se že dalj časa močno prizadeva, da bi se na Dunaju ustanovila mednarodna atomska univerza. Profesorji na tej univerzi naj bi bili najbolj znani jedrski fiziki vsega sveta. Združenje je razen tega predlagalo, da bi poleg te univerze zgradili tudi posebno univerzitetno mesto, ki naj bi imelo lastna igrišča ter društvene prostore za več tisoč študentov. Po zadnjih podatkih je evropski urad Združenih narodov v Ženevi že sprejel ta načrt. Tudi generalni sekretar OZN Dag Hammerskjöld in predsedniki specializiranih komisij Združenih narodov so že dali temu načrtu vso moralno podporo. Gotovo je, da bo ta edinstvena univerza privabila na Dunaj tisoče tujih študentov in mu tako vsaj deloma vrnila nekdanji mednarodni univerzitetni sloves.

Uvoz jabolk carine prost

Finančno ministrstvo je izdalo odredbo, glasom katere je uvoz jabolk za mošt carine prost. Jabolka za mošt se rabijo v velikih množinah za produciranje jabolčnega soka. Ministrstvo pa se bavi tudi z mislijo, da bi dovolilo prost uvoz namiznih jabolk, ker domači pridelek nikakor ne more kriti najnujnejših potreb konzumentov.

———

Sončna energija - pogonsko gorivo

Strokovnjaki raziskovalnega inštituta v Cambridgeju zatrjujejo, da bodo interplanetarne ladje mogle leteti skozi vsemirje tako, da bodo izkoriščale kot gorivo neomejene količine sončne energije. Oni zatrjujejo, da so njihovi dosedanji poizkusi pokazali, da je v vsemirju toliko sončne energije, da takorekoč ne preostaja drugega, kot da človek po njej seže. Pri nekem poizkusu, pri katerem je raketa poletela skoraj 200 km visoko, so ugotovili, da v sloju atmosfere med 80 in 100 km nad zemljo obstaja velikanski „rezervoar" sončne energije, s pomočjo katere bi mogel človek na teh višinah leteti, kolikor bi hotel dolgo, morda pa tudi dalje skozi medplanetarni prostor.

Glavna šola v Pliberku

Na glavni šoli v Pliberku so z začetkom letošnjega šolskega leta pričeli z kaj čudno prakso okoli obveznega pouka slovenščine. Od gotove, sicer dobro znane strani, so animirali otroke, da naj prinesejo od staršev potrdila, da jim le-ti ne dovoljujejo obiskovati več pouka slovenščine. Res se je našlo — sicer majhno — število šolarjev, ki so prinesli ta naročena potrdila. In zgodilo se je, da jih je g. ravnatelj Štukovnik radevolje vzel na znanje in dotične šolarje takoj oprostil pouka slovenščine. V nekaterih slovenskih urah menda ostanejo ti »oproščenci« kar v razredu in tako motijo pouk tistih, ki se slovenščine hočejo učiti, v drugih urah pa smejo celo domov. Sicer ta samovoljna akcija ni dosegla zaželenega in naročenega številčnega uspeha, vendar stavimo g. direktorju Štukovniku naslednja konkretna vprašanja:

1. Od kdaj naprej ne velja več zakon o dvojezičnem pouku v polni meri tudi za pliberško glavno šolo?

2. Po čigavem naročilu in komu na ljubo ustrezate zahtevam par nezadovoljnih prenapetežev?

3. Kateri odlok Vaših predstojnih oblasti Vas je k temu koraku pooblastil?

4. V zaprisegi ste obljubili spoštovanje in izvajanje v s e h avstrijskih zakonov.

Budno bomo zasledovali Vaše nadaljnje početje in Vaše ukrepe okoli pouka slovenščine. Zavedati bi se morali, da imate na šoli otroke obeh narodnosti in da ste tukaj za vse svoje šolarje. Kaj bi neki ukrenili, če bi si ubog slovenski otrok priskrbel potrdilo, da ne sme več obiskovati pouk nemškega jezika?

Pristojne oblasti izrecno opozarjamo na dogodke v pliberški glavni šoli in jih pozivamo, da stvar preiščejo in skrbijo za to, da se bodo veljavni zakoni tudi tu spoštovali in izpolnjevali.

SLOVENCI
doma in po svetu

O industriji Slovenije

Ena najstarejših industrij je kovinska industrija, katera proizvaja letno 24.000 ton raznih železnih odlitkov; predvsem odlitke za konstrukcije, turbine, poljedelske stroje, tehtnice, kamione itd. Po drugi svetovni vojni se je zelo razvila električna industrija, ki izdeluje med drugim tehnične aparate, rotacijske stroje, merilne instrumente, aparate za motorna vozila, kino-projektorje in razni inštalacijski material. Največ industrijskih delavcev pa je zaposlenih in sicer okrog 30.000 v gradbenih podjetjih. Slovenija šteje tudi 58 tekstilnih tovarn večjega ali manjšega obsega, ki zaposlujejo 19 tisoč delavcev. Tovarne za usnje, pet po številu, krijejo v celoti domače potrebe. Zelo dobro je razvita v Sloveniji lesna in papirna industrija. Pohištvo izvažajo tudi v prekmorske dežele. Kemična industrija še ne krije vseh domačih potreb, pa se tudi lepo razvija. Kemične tovarne, 19 po številu, proizvajajo razne kisline, karbid, umetna gnojila, barve in milo. Tovarne za gumi pa izdelujejo plašče za avtomobile in kolesa. Tudi živilska industrija lepo napreduje in proizvaja zlasti jedilno in tehnično olje, surovi špirit, škrob, ribje konzerve in pivo.

SLOVENSKI PEVCI IZ TRŽAŠKEGA MED ŠTAJERCI. Da bi vrnil lanskoletni obisk štajerskih pevcev iz Feldkirchena pri Gradcu je gostoval pevski zbor Avgust Tance iz Nabrežine pri Trstu tri dni na Štajerskem. Prvi dan je pel menjajoč se z domačimi pevci v dvorani Uitz v Feldkirchenu, kjer je — kakor poročajo listi — s svojim nastopom navdušil staro in mlado. Koncertu, ki je ustvaril kar najlepšo harmonijo med Avstrijci in Slovenci, so prisostvovale številne osebnosti kraja in okolice. V nedeljo nato so peli Slovenci pri slovesni maši v Feldkirchenu, popoldne pa so si ogledali še glavno mesto Gradec ter romarsko cerkev v Maria Trost. Zadnji dan obiska na Štajerskem pa so tržaški pevci zapeli še veselo podoknico štajerskemu deželnemu glavarju Krainerju na čast. Kdaj bomo doživeli kaj podobnega tudi pri nas na Koroškem?

V LJUBLJANI je pred kratkim umrl dr. ing. Matija Žumer, redni profesor na rudarsko-metalurškem oddelku tehniške fakultete in ugleden znanstvenik. Napisal je mnogo razprav in člankov o tehničnih zadevah, spoštovan pa je bil tudi kot kulturni delavec. Bil je nenavadno občutljiv za resnično kulturne potrebe slovenskega naroda in vedno pripravljen sodelovati pri vsaki plemeniti stvari. Kot študent je rajni Matija tudi rad prihajal na Koroško na obisk k svojemu tudi že rajnemu sošolcu dr. Hafnerju na Bistrici pri Pliberku.

Dan „Matere slovanskih narodov" v Marijinem Celju

DVAKRATNA AKADEMIJA KOROŠKIH SLOVENCEV: IZREDNI USPEH. LETOS POROMALO V MARIJINO CELJE 3000 SLOVENCEV!

Marijino Celje si je za „slavnostni teden" od 8. do 15. septembra odelo najkrasnejšo obleko. Saj je že kraj sam lep kot košček raja, prenovljena bazilika v bajni večerni razsvetljavi pa je že kot „mala nebesa". Res, kdor je letos poromal v Marijino Celje, je doživel toliko lepega in veličastnega, da vsak zahvali Boga in Marijo, da je mogel poromati na to božjo pot, kamor so začeli hoditi naši predniki že pred 700 leti. Le, da so včasih romali peš, danes pa romamo z vlakom, avtobusi in avtom.

Poleg mnogih drugih slovesnosti je bil v „slavnostnem tednu" določen 11. september kot „dan Matere slovanskih narodov". To je prvi zgodovinski naslov, prvo uradno ime Celjske Marije. Koroški Slovenci so nastopili prvič na „dnevu sporazumevanja narodov" 28. in 29. 6., potem kot splošno-romarska skupina 10. in 11. avgusta in predstojništvo božje poti nas je povabilo tudi za ta dan. Radi smo se odzvali, ne le radi božje poti same, ampak tudi, ker smo bili doslej vedno izredno prijazno sprejeti in smo tam našli razumevanje in se tam počutimo domače.

V torek 10. septembra so trije avtobusi odpeljali iz Koroške proti štajerski. Veselo je bilo, saj je bila sama mladina, večinoma absolventke obeh gospodinjskih šol v št. Rupertu in št. Jakobu. Te namreč vsako leto priredijo kako skupno romanje, letos so ga vsaj tiste, ki so mogle iti in že prej niso romale, priredile v Marijino Celje. Kjer pa so dečve, tam je tudi petje, se razume.

Lepo vreme nas je spremljalo in sonce čakalo, da v vsej lepoti in razkošnosti zažari pred nami celjska bazilika. Ob petih popoldne smo imeli pri milostnem oltarju skupno sv. mašo, ki jo je daroval č. g. Vinko Zaletel. V nagovoru je omenil iz evangelija marijinoceljske maše Marijine preroške besede: „Glej, odslej me bodo blagrovali vsi rodovi". Vsi rodovi, ne le en rod. Vsi rodovi jo blagrujejo, jo časte, ji prepevajo, vsak v svojem jeziku. Posebno pa jo časti naš narod, ki ji je postavil toliko cerkva, toliko božjih potov, ji prepeva toliko krasnih pesmi. Tudi semkaj so hodili naši predniki na božjo pot in z isto vero, z istim zaupanjem in z isto ljubeznijo nadaljujmo romanje mi. Omenil je želje in namene, s katerimi prihajamo h „Kraljici narodov", ki je posebej Mati slovanskih narodov, na ta njen dan.

Ljudje so prisluhnili petju in ga občudovali. Slišali so petje tudi tehniki graškega radia in so takoj prihiteli, da ujamejo našo Marijino pesem: „Marija, pomagaj nam sleherni čas", ki so jo potem v sredo 11. septembra oddajale vse avstrijske radiopostaje z uvodom, ki ga je imel preč. g. Anton Kuchling. Tako se je iz avstrijske in podonavske uradne božje poti razlegala po vsej Avstriji pesem in prošnja: Marija, pomagaj rodovom zemlje, da v božji ljubezni in miru žive!

Za sredo 11. septembra je bila na programu slovenska akademija. Toda stanje je bilo brezupno. Prav te dni je namreč gostovala v Marijinem Celju vaška skupina iz St. Margarethen iz Gradiščanske s pasijonsko igro (Passionspiel). Predvajali so jo popoldne in zvečer in vsaka predstava traja skoro 4 ure. Tudi ni bilo posebno veliko romarjev. Prireditev je bila napovedana za pol ene. Kdo naj tedaj pride? Zvočniki so sicer oznanjali, toda . . . Toda zgodilo se je, česar nismo pričakovali: Velika dvorana se je napolnila. Ne s Slovenci, ampak z Avstrijci in Nemci. Ob navdušenem ploskanju je otvoril akademijo p. Beda, romarski administrator. Izrazil je veselje, da na ta dan nastopa vsaj skupina koroških Slovencev in kakšen pomen ima Marijino Celje za vse narode. Ob njegovi domači, dovtipni in navdušujoči besedi so se vsi ogreli. Potem je bila akademija z verskim in narodnim programom. Angeli so rajali v nebeškem dvoru in proslavljali Marijo. 14 Ziljank je v svojih slikovitih, bogatih narodnih nošah rajalo ob narodnih pesmih in simbolično predvajalo: Tam, kjer teče bistra Zilja. Tudi Podjunke so simbolično predvajale: Oj, Podjuna, kako si ti lepa! Druga skupina je nastopila s cvetjem in rajanjem: Kaj ne bila bi vesela svojih pomladanskih dni . . . Številni zbor deklet je pod vodstvom č. g. prof. Silva Mihelича prepeval narodne pesmi. Preč. g. župnik Kuchling pa je gostom razlagal vsebino pesmi in prizorov in s svojo šegavo in toplo besedo posredoval ljudem veselje in razumevanje. Najbolj pa je vse ljudi prevzelo simbolično podajanje „Angel Gospodov". In zgodil se je skoro drugi čudež: ljudje so bili prevzeti, navdušeni, ginjeni. Jezika niso razumeli, pa so vendar vse razumeli, ker so razumeli dušo. Preč. p. Beda je bil tako navdušen, da se je ob koncu zahvalil in rekel, da to ni bilo igranje, ne teater, ampak življenje in doživetje. Vsi so razumeli, ker je bila to „govorica srca". In g. Kuchling je moral pripomniti: „Tu smo bili doma, kajti kjer človeka razumejo, tam je doma."

Ker je bilo pri prireditvi toliko ljudi, smo pač mislili, da smo s tem dobro opravili. Toda p. Beda je dal pogum in predlagal, da naj zvečer ob 6. uri akademijo ponovimo. Zopet se je zgodilo, česar nihče ni pričakoval: dvorana je bila drugič polna! Zopet je začel akademijo p. Beda s svojim nagovorom in poudaril, da je ena največjih posebnosti in vrednosti tega leta, da so prvič v zgodovini romali Koroški Slovenci pod vodstvom svojega škofa — in to 1300 — oficialno v Marijino Celje in da je celo 720 Slovencev iz Trsta in Gorice priromalo semkaj.

Tudi pri drugi prireditvi so gostje hitro našli stik, z živim zanimanjem sledili in se navdušili. Ob koncu smo slišali splošno pohvalo in to naše dečve in dirigent tudi zaslužijo. Toda največ je vredno to: tu smo našli tujce, toda kristjane, ki tudi njim tujo besedo spoštujejo in priznajo to, kar je p. Beda označil kot božje darove: narodnost, jezik, kulturo. Tega marijinoceljskega duha, ki ga vodstvo romanj skozi celo leto skuša posredovati vsem romarjem in ga sv. oče tako poudarja, naj bi se navzeli vsi naši rojaki in sosedje, da, vsi narodi, potem bomo lahko mirno in lepo živeli in bomo kljub različnim jezikom vsi razumeli en jezik: jezik srca, in peli eno pesem: pesem ljubezni.

*

Jubilejno leto bo kmalu končano. Mi smo ga lahko veseli in tudi vodstvo v Marijinem Celju je zadovoljno. Zadovoljno zlasti nad Slovenci, ki so v tako velikih romarskih skupinah prihajali tja. Saj je po resničnih cenitvah romalo letos v Marijino Celje 3000 Slovencev. Največji skupini sta bili: skupina 720 primorskih Slovencev 29. in 30. julija in skupina 1300 koroških Slovencev 10. in 11. avgusta. Potem sta romali večji skupini koroških Slovencev 28. junija in pa sedaj 11. septembra. Poleg tega pa so romale še posamezne župnije in druge privatne skupine.

Vodstvo romanj v Marijinem Celju želi, da bi Slovenci vsako leto oficialno romali v Marijino Celje. Toda prihodnje leto v svetem Marijinem letu bomo romali skupno v Lurd. Naj vse naše molitve k Mariji tudi to dosežejo, da bomo po Marijinem posredovanju lahko še velikokrat poromali h „Kraljici slovanskih narodov" in k „Veliki Gospe Avstrije"!

Na soncu in v morju

Počitniško pismo iz Dalmacije. Piše selski župnik Alojzij Vauti

Sedim na terasi hiše, ki nas je tudi letos za nizko ceno sprejela za par tednov v svoje okrilje. Letos nas je petorica, ker smo iz Lovrana vzeli s seboj č. g. Makseja, da si bolj na jugu v morskem zraku ozdravi svoj bronhijalni katar. Mladi gospod bo še potrebno potreboval jasno grlo, ko bo vadil mladino petja in godbe. Poleg mene na terasi se suše smokve, pod njo v malem pristanišču sela Ugriniči razkladata dva krepka fanta pesek iz male jadrnice, morje je mirno, preko njega mi plava pogled na sosedne otoke in na dalmatinsko celino. Misli pa mi hité še dalje, v koroške planine in doline. Morda bi bralci našega lista v nedeljskih popoldnevih spet radi brali kako pismo iz Dalmacije. To je čudovita dežela, ki vsako leto privabi stotisoče turistov iz vse Evrope. Polna je naravnih krasot, vročega sonca, morskih kopeli in zgodovinskih znamenitosti.

Za svoje letovanje smo si izbrali mirni otok Pašman, ki leži vzhodno od Biograda. Ob ugodnem vetru ga z jadrnico dosežemo za pol ure. Na njem je 7 župnij s 13 večjimi ali manjšimi naselji. Skrbno obdelane njivice rodijo nekaj žita, dvakrat na leto krompir in razno zelenjavo. Zdaj ravno berejo smokve, oljke jim letos obetajo precej pridelka. Mršave ovce jim donašajo volno in nekaj mesa. Ribolov je manj izdaten, nekateri moški pa si služijo denar v tovarnah in ladjedelnicah. Splošno žive ljudje trdo in preprosto, mnogo skromneje nego pri nas.

Prvo noč po našem prihodu je močno deževalo. Slab začetek za nas, a otočani so bili dežja zelo veseli. Že dobra dva meseca ni bilo dežja in vse si ga je že želelo. V cerkvici frančiškanskega samostana v Kraju, dvajset minut od našega stanovanja, smo tisto prvo nedeljo opravili maše za svoje farane in si zagotovili možnost maševanja za ves čas počitnic. Nato pa smo se podali na drugo stran v Tkon, kajti Ugriniči spadajo pod to faro in mi kot novi farani smo se čutili dolžne obiskovati božjo službo v farni cerkvi. Pa še nekaj drugega nas je vleklo tja: želeli smo slišati petje staroslovenskega bogoslužja. V nekaterih dalmatinskih škofijah se namreč glagoljaši, t. j. obredni jezik ni latinski, temveč staroslovenski. Slovanska apostola sv. Ciril in Metod, ki sta širila sveto vero v veliki moravski državi, sta namreč od papeža dobila dovoljenje, da lahko rabita v bogoslužju narodni jezik, kar je širjenje vere zelo olajšalo. Po razpadu velike moravske države so se od Nemcev pregnani nasledniki (učenci) apostolov zatekli na jug na dalmatinske otoke in so tukaj nadaljevali svoje delo. Tako je staroslovenščina, ki je zdaj kakor latinščina mrtev jezik — to se pravi, da se ne govori več in se torej tudi ne spreminja in je ohranjen le še v knjigah — ostala v rabi do sedaj in verniki se „glagolske maše" silno oklepajo in pri njej vneto sodelujejo.

Da staroslovanski jezik nekoliko spoznate, naj tukaj navedem Očenaš, kakor ga mašnik pri slovesni nedeljski maši poje po znani nam koralni melodiji:

Oče naš, iže jesi na nebesih, sveti se ime Tvoje, pridi cesarstvo Tvoje, budi vola Tvoja jako na nebesi i na zemlji. Hleb naš vsedani daj nam danas, i otpusti nam dlgi naše, jako že i mi otpuščajem dlžnikom našim, i ne vavedi nas v napast, na izbavi nas ot neprijazni. Amen.

Že ko smo se bližali cerkvi, je donelo iz nje mogočno petje vernikov. Peli so Kyrie: „Gospodine, pomiluj, Kriste pomiluj..." Ob našem vstopu v cerkev je mašnik ravno zapel glorijo: Slava va višnjih Bogu..., in vsa cerkev je nadaljevala glorijo po besedilu svete maše. Nežnejši ženski glasovi so se menjavali s krepkimi moškimi, potem pa so se spet z njimi združili. Poslušal in občudoval sem to petje, ki je ljudem prihajalo iz srca.

Da bi ljudi ne motil, sem se po stari moški navadi stisnil k steni ob stranskem oltarju. Oglasil se je s kora mož, ki je lepo po koralnem načinu pel berilo, evangelij pa je pel mašnik sam.

Ženske prineso s seboj nizke stolčke, na katere po potrebi pokleknejo ali sedejo. Tudi žena poleg mene je že sedla na svoj stolček. Jaz pa nisem imel nobenega, na katerega bi „počičal". Zato sem si pripravil sedež na oltarni stopnici. Kar me opazi mežnar, stopi k meni in me povabi v klop pred oltarjem, kjer je bilo poleg cerkvenih odličnikov še prostora zame. „Prijatelj, pomakni se više!" Temu vabilu evangeljske prilike sem se rad odzval, saj sem z novega mesta vse še bolje videl in slišal. Kakor Slavo, tako je ljudstvo pelo tudi Vero, Svet in Jagnje božje, kar je trajalo seveda precej časa. Mašnik je med tem petjem lepo sedel na vzvišenem prestolu.

Po darovanju je prinesel cerkovnik iz zakristije razpelo in v drugi roki burzo, to je malo mapo, (v katero se položi korporale). Križ je dal poljubiti najprej duhovniku, potem meni in po vrsti ostalim. V burzo pa je pobiral milodare. Ali je v burzo nabral več kakor naši ključarji v rdečo mošnjo z zvončkom, tega ne vem.

Pri povzdigovanju se ljudje ne trkajo na prsi, temveč molijo Najsvetejše s tem, da sklenjeni roki visoko dvignejo in tako sličijo povzdigujočemu mašniku. Po povzdigovanju je zadonela po znanem napevu pesem Tomaža Akvinskega: Molim te ponižno, skriti Bog nebes. — Odhajajoč od božje službe smo bili vsi ene misli: prihodnjo nedeljo pridemo zopet.

Med Tkonom in Ugriniči se dviga blizu 200 m visok hrib, po imenu Čokovac. Čok pomeni po naše kôs, ptič, k čima rumen kljun, rdeče pod vratom in lepo žvižga. Mi bi torej hrib imenovali Kosovec. Na vrhu so v 13. stoletju benediktinci postavili samostan s cerkvijo in so zasadili na jugovzhodni strani vinograde. Dvakrat so jim v viharnih časih požgali Benečani, a vztrajni menihi so ga znova pozidali. Opat tega samostana je bil navadno kak škof, ki pa ni bival v samostanu, temveč je od njega le prejemal dohodke. Za časa Napoleona je samostan začel propadati, končno ni bilo več tam nobenega meniha. A ljudstvo je na god svetega Benedikta in na Velikonočni ponedeljek le še vsako leto romalo v cerkev. Ob času obeh vojn je cerkev s samostanom utrpela veliko škodo, vse je začelo razpadati. Po zadnji vojni je deželni konzervator dal cerkev zopet pokriti. Lani so benediktinci zopet prevzeli župnijo Tkon in mladi podjetni pater Martin Kirigin se je lotil težke naloge, da nad samostanske zidove napravi streho in tako obvaruje poslopje nadaljnjega razpadanja. Delo je sedaj v teku.

Obiskali smo Čokovac. Še se vidi v prostorni okajeni kuhinji mesto ognjišča, nad njim odprti kamin, ki je ujemal vase dim. Na drugi strani je še viden ostanek velike krušne peči. Poleg kuhinje je bila obednica, v kateri so še sedaj vidni kameniti mizni podstavki. Od stolpa je ostalo le še par pol strohnjenih tramov. Nad temi prostori so bile celice za redovnike. Previdno smo stopali čez nekaj položenih tramov, da smo prišli na teraso, od koder se nudi na vse strani krasen razgled. V za silo in pomanjkljivo pokritem stolpu visi še mali zvonček, ki se včasih oglasi, da povabi k molitvi angelskega češčenja.

Bog daj benediktincem vztrajnosti in dovolj dobrotnikov, da pomalem dovršijo popravo stare opatije. To bo gotovo v prid dušnemu pastirstvu in s tem verskemu podvigu vsega otoka.

Dovolj za enkrat. Če še kaj lepega vidim in zanimivega doživim, se pa še oglasim.

Dragi prijatelji „Našega tednika", pozdravljeni!

Spet v šolo hitimo

Spet šolski zvonec kliče nas
in vsak od nas
veselo v šolo rad hiti,
da kaj se nauči!

Igrače smo zamenjali
zdaj resno s knjigami,
le šola in domače naloge
močno skrbe nas le.

Končan je raj —
počitnic zlati čas je vkraj!
Marljivo vsi bistrimo si glave
in z nauki žlahtnimi blažimo si srce.

Le kdor se rad uči
za mizo kdaj sedi,
zanikrna prismoda
pa le kosti za durmi gloda.

Ta Slomškov nauk pred nami
naj bo, ko nas lenoba mami —.
Ubogajmo! Učimo se marljivo vsi,
da bodo nas veseli ljubi stariši!

Meteorologi IN VREMENSKE NAPOVEDI

Vremenske napovedi temeljijo na preglednih primerjalnih zemljevidih, na katerih je vnešeno okoli tisoč meteoroloških opazovanj, katera so napravili na določenih točkah. Meteorološka poročila, ki so potrebna za sestavo napovedi, morajo biti sveža, kajti njihova vrednost je zelo kratka, ker je atmosfera v stalnem gibanju, mešajo se vetrovi in zračni tokovi, ki ohlajajo in segrevajo ter se gibljejo kot para v kotlu.

S to množico tako spremenljivih dejstev sestavijo vremenski strokovnjaki pregled, na podlagi katerega vremenski napovedovalec s pomočjo svojih izkustev in svoje znanstvene sposobnosti poda svoje mnenje. Saj gre tu samo za „mnenje". Napoved je znanstvena ocenitev „verjetnih dogodkov" in ne kako resnično in pravo prerokovanje. Vedno še ostane neka negotovost. Vremenske napovedi, ki so potrebne za letalstvo, so resnično že precej točne.

Angleški, švedski in ameriški meteorologi delajo zelo zanimive poizkuse za sistemiziranje metode, ki bi povečala točnost napovedi ali podaljša čas, za katerega napoved velja ali oboje. S temi poizkusi so v zvezi matematični računi, ki jih omogoča danes izum elektronskih računskih strojev.

Pred približno 30 leti je obstajala težava v zamotanosti potrebnih računov, ki jih ni nihče mogel napraviti tako hitro, kot je bilo treba. Danes imamo računske stroje, ki lahko seštejejo dve števili z 10 številkami v petih tisočinkah sekunde ali pa pomnožijo v treh tisočinkah sekunde. Avtomatični računski stroj, ki ga uporabljajo n. pr. v fizičnih laboratorijih v Teddingtonu, je eden od takih sodobnih računskih strojev, ki lahko „mislijo" s hitrostjo bliska in ki so zato pripravni za meteorološke račune.

Danes uporabljajo pa že nove opazovalne metode. Omeniti je zlasti treba „sferični aparat za nevihte", ki ugotavlja nevihte do daljave 2500 kilometrov, pri čemer prestreže bliske v katodični cevi z uporabo antene D. F., podatki so točni do približno 8 kilometrov.

Za letala, ki letijo v velikih višinah, merijo veter in temperaturo do 18.000 m višine s pomočjo balončkov z „radijskimi sondami". Balončki so iz gumija in imajo, ko jih spustijo, premer 1.83 m, ki se pa nato poveča do 4.87 m, predno se razpoči v kaki točki visoko v atmosferi, od kjer padejo instrumenti, katere nosijo, s padalom na zemljo. Ko se balon dviga, oddaja „radiosonda" z malo radijsko oddajno postajo glasbene znake, ki se spreminjajo sorazmerno z meteorološkimi prilikami. Te znake vlovi na zemlji oscilator. Iz njih izberejo nato podatke, ki zadevajo vlago, tlak in temperaturo. Zemljevide za atmosfero sestavljajo za različne višine dvakrat na dan.

Karte za vreme na zemlji sestavljajo v Dunstablu dvakrat na dan za vso severno poloblo, osemkrat na dan za zahodno Evropo, Atlantik in del severne Amerike, vsako uro pa za britanske otoke. Podatki, na katerih slonijo te karte, prihajajo iz vseh dežel poloble po splošnem šifriranem kodeksu. Na strehi komunikacijske dvorane se dviga cel gozd anten. Iz te dvorane odhajajo poročila v dvorano, v kateri vnašajo v vremenski zemljevid razne znake in krivulje, katere napovedovalec primerja, ko nastopi trenutek za sestavo napovedi.

Kakor hitro so vremenski zemljevidi in tozadevne dedukcije sestavljene, jih s šifro ali z vremenskimi zemljevidi sporočijo vsem domačim in tujim postajam. Sedaj preskušajo nov sistem, po katerem bi prenašali ta poročila odnosno naravnost vremenske zemljevide v faksimilu. Za prenos in sprejem takega faksimila po tem sistemu je potrebno 10 do 25 minut, medtem ko je za predelavo po daljnopisnem stroju prenešenih poročil potrebno 20 do 30 minut, poleg tega pa odpade še nekaj časa na sestavo brzojavke.

Nečesa pa meteorološki urad ne more napraviti: spremeniti vremena. Meteorologi pač lahko napovedo, kakšno vreme lahko pričakujemo, ne morejo pa ničesar storiti ali pa zelo malo, da bi vplivali na vremenske pogoje. Edina sprememba je umetni dež, katerega napravijo od časa do časa v gotovih krajih, kakor poročamo na 4. str.

FRAN ERJAVEC, Pariz: 156

KOROŠKI SLOVENCI

II. DEL

V to svrho je hotel ukiniti sploh vsa majhna škofijska semenišča in je ustanovil z odlokom z dne 21. VIII. 1783. za vso državo le par velikih „generalnih semenišč". Za vso Notranjo Avstrijo je bilo še isto leto ustanovljeno tako generalno semenišče v Gradcu in vsi škofje so morali odslej pošiljati svoje bogoslovce vanj (študij je trajal 5 let), ostale so pa pri nekaterih škofijah še vedno posebne „duhovnišnice", v katerih so se bogoslovci po dovršitvi svojih graških študij po pol leta uvajali še v praktični duhovniški poklic. Z narodnopolitičnega vidika je imelo graško generalno semenišče za nas nekaj pomena v tem, da so se tu sešli in medsebojno spoznavali slovenski bogoslovci vseh slovenskih dežel in še z delom hrvatskih, toda na drugi strani je strogo „jožefinistični" duh v njem tudi preprečeval vznik narodnega čustva.

Seveda je cesar poskrbel, da so bili ravnatelj in vsi profesorji generalnih semenišč „zanesljivi" (njegov prvi rektor je bil Tomšič, za njim pa J. Poljanec), zato so bili tudi nauki, ki so jih tam dobivali, večkrat v očitnem nasprotju s cerkvenimi. Knjige, ki so pisale n. pr. o redovniški aksezi, so bile v njem sploh prepovedane, neovirano so pa lahko brali celo protiverske knjige. Samo po sebi je umevno, da je bil na ta način vzgojen cel rod strogo jožefinske duhovščine in, ker so bili jožefinci tedaj že tudi skoro vsi avstrijski škofje, je zavladal med vso tedanjo duhovščino čisto nov duh, čegar sledovi so se potem močno poznali še prav do sredine naslednjega stoletja. Na eni strani je bil ta duh resda mnogo naprednejši, en del duhovščine je postal tudi pravi nositelj prosvetljenstva in z njim v zvezi tudi začetnik in nositelj našega preporoda, toda na drugi strani je zasejal med duhovščino tudi nauke, ki večkrat niso bili čisto v skladu s cerkvenimi ter je večino duhovščine pogosto v večji meri uslužil državi kot pa Cerkvi. V narodnem pogledu je bil ta duh škodljiv tudi zato, ker je večina jožefinske duhovščine sprejela tudi cesarjevo jezikovno politiko, ki je šla za tem — kakor bomo še slišali — da državo tudi jezikovno „enotno preuredi", to je zgolj nemško.

Toda ravno neprimerni in večkrat celo jako zmedeni duh, ki se je gojil v teh semeniščih zlasti za časa zadnjega rektorja Lunjačka (ta je pozneje zblaznel), je kmalu vzbudil resne pomisleke pri samih jožefinskih škofih, tako da je nastal ponekod ljut odpor proti njim (nekatera predavanja so bila celo tajna in k njim niso bili pripuščeni slovenski bogoslovci s Kranjske in Goriške). Glede na to so ti državni generalni seminarji tudi izginili, čim je cesar umrl in mesto njih so se potem postopno osnovala redna škofjska semenišča, o čemer bomo pa govorili še pozneje. Toda zli nasledki teh semenišč so se poznali še dolgo.

Posledica racionalistično-prosvetljenskega duha vobče, a vse cesarjeve cerkvene politike še posebej, je bila pa ta, da je začelo še pred razpuščanjem samostanov vidno padati število redovnikov in nastopati tudi vedno večje pomanjkanje duhovščine. Pri Slovencih je jako vplivalo na ta pojav tudi že spredaj omenjeno oteževanje šolanja revnim kmečkim sinovom. Lavantinski škof je imel nekaj časa v Gradcu, kjer se je šolala večina njegove duhovščine, le po 4 bogoslovce, a ravnatelj celovškega liceja je že l. 1778. tožil, da se je odločilo od 35 slušateljev zadnjega letnika za bogoslovje komaj 13 dijakov. Na silno zmanjšanje pritoka v duhovniški naraščaj je pa seveda vplivala tudi prostaška nemška pamfletistična publicistika, ki je naravnost tekmovala v zasmehovanju duhovščine. Gotovo pa to ni bil namen raznih cesarjevih reform, saj je še dne 13. I. 1787. izdal zakon, s katerim je odrejal hude kazni za vse, ki bi zapeljevali k protiverstvu.

Prav nič bolj srečne roke ni imel cesar tudi pri mnogih drugih cerkvenih reformah. V svoji strogi racionalistični miselnosti in stremljenju, da Cerkev popolnoma zasužnji svoji državni centralistični politiki, se je vtikal prav v vse cerkveno in versko življenje, kolikor po njegovih nazorih ni bilo čisto dogmatičnega značaja. Pri tem je brezobzirno gazil vse zakoreninjene običaje in se približeval včasih že pravi smešnosti, zadeval je pa na globoka verska čustva ljudstva, radi česar so potem vzbujale te njegove „reforme" vedno večji odpor vernih množic, čeprav so bile nekatere v svojem jedru tudi pametne in potrebne. Cerkvenim oblastem je odvzel pristojnost v mnogih zakonskih zadevah in jim prepustil vodstvo raznih matičnih knjig le kot pooblaščencem države.

(Dalje prihodnjič)

Dijakom v premislek:

Očetove roke

Že so za mano sedme počitnice. In še vsake so potekle tako naglo. — Dan slovesa. Vse moje imetje je mati skrbno spravila v kovček, ki čaka voznika, da ga odpelje na kolodvor.

In moje duše se oklene bol slovesa in še sonce in jesensko poletje se mi zdita nekam otožna, prevzeta sočutja.

In nečesa se najbolj bojim v tej težki uri, ko zapira nevidna sila besedo v grlu in divje stiska srce. Tistega nepopisnega trenutka in občutka se bojim, ko stopi oče k meni in me povpraša s skoro plašnim glasom: „Koliko pa boš denarja . . . ?"

Od sramu še bolj zardim in v negotovosti ne vem odgovora. Najrajši bi se zahvalil in dejal: „Ne potrebujem nič več, sam sem že dosti velik."

Pa me opomni skrb: „Kaj boš v mestu brez denarja?"

Marljiv je moj oče, od zore do mraka se trudi, da preživlja svojo številno družino. Štedljiv je; denar dvakrat obrne, predno ga da iz rok. In ne kupi nič nepotrebnega; še niso ga videli v gostilni.

Ne morem se izmotati iz zadrege. In reši me oče s tem, da izvleče denarnico. In s strahom zapazim, da se očetove roke tresejo . . . Prebira po denarnici . . . roke se mu tresejo še bolj. Krepak je moj oče in ne prestar . . . in njegove roke se tresejo!

Težke so te roke in trde in zdelane. Nežne so bile kdaj; sonce jih je ožgalo, zagorele so; in dlani so vse žuljave. Često sem kot deček trepetal v skrbi za te roke, kadar sem jih videl pri stroju. Ob praznikih jih je oče položil na mizo, jaz pa sem se z njimi igral in po otročje pihal rane na njih. Dobre, močne roke so, od težkega dela blagoslovljene roke. Toda trepetanje v njih me navdaja s slabostjo in revščino.

Solze mi silijo v oči, siloma jih zatrem.

In odidem v mesto z denarjem, ki me ne neha učiti štedenja sleherni dan. V mestu pa se šopirijo neštete izložbe. Tu prosijo knjige — segel bi po njih z ognjeno strastjo. Slaščice vabijo — da utopim v njih mlado možatost. Sadje miče — saj prinaša pozdrave s kmetov, od doma. Vsa lepotičja silijo: „Vzemi nas s seboj, saj nas imaš rad!"

In v veseli družbi, ki popiva, kadi, prepeva in — bi bilo tako lepo!?

Včasih le odprem svojo denarnico, katere zakladi se tajajo v svetlobi kakor sneg v majniku. In če se le prepogosto vdam, trepečejo nad denarnico očetove roke . . .

Tako včasih vendar kljubujem, prevzet prevelikega poželenja, ko se spomnim svetih, tresočih se rok. One so moji mogočni čuvaji, ki mi le redkokdaj dajo razliti kapljico tega, kar so nabrale pridne čebele.

Če gledam, kako prijatelji, nezreli in lahkomiselni, brezobzirno vživajo, kjer niso zbirali, žetev praznujejo, kjer niso sejali, zahtevajo, kjer niso nič zaslužili — se spomnim tresoče se roke narodove kakor roke očetove, ki je zbirala, sejala in zaslužila.

Ta roka blagoslavlja, če njene zaklade cenimo in velikodušno uporabljamo. Skrči pa se v pest, če brezsrčno preziramo svarilo tega svetega znamenja.

Ljubim svojega očeta — milino oči, dobrotni nasmeh. Častim pa kot svetinjo te roke, za katere mi je Bog odprl oko v blagoslovljeni uri.

Našim gospodinjam

Kaj prinese življenje . . .

Če kakega človeka ljubimo, mu pripisujemo vse dobre lastnosti, ki bi jih radi na njem videli. Toda enkrat se nad njim razočaramo in vidimo, da je tudi on človek kot drugi, da ima tudi on napake. Lahko smo razočarani nad najbližnjimi, nad življenjskim drugom, starši, otroci, prijatelji. Ljubljeno osebo bi vedno radi postavili na oltar našega srca. Pa smo vedno znova razočarani. V takem položaju je važno, da se pravočasno odtrgamo od tega „obžalovanja", da si predstavimo tudi svoje napake in pomislimo, da so drugi ljudje nad nami tudi razočarani.

Je že tako, da večkrat eden drugemu „gremo na živce" in da se potem opravičujemo: „Jaz sem že tak, drugačen nikoli ne bom" itd., toda kljub temu moramo sami na sebi delati, se izboljševati.

V marsikaterem zakonu pa je tako, da mož vidi le ženine napake, svojih pa ne. Da se mu mora žena vedno prilagojevati, on pa njej ne. Ali ne bi bilo bolj prav, da bi se oba, mož in žena podala na pot k drug drugemu in bi se tako na sredi nekje srečala. Za oba bi bila pot in sprava lažja.

Mnogo ljudi je, ki se imajo za „popolne". Vsa okolica jih mora častiti. Kakšen udarec je zanje, če nekega lepega dne naletijo na odpor te okolice. Kako zagrnjeni in nedostopni lahko postanejo. Kakšna dobrota za vso okolico pa je dober, veder, skromen človek, ki bližnjega vzame tako kot je, ki njegove dobre lastnosti prizna, slabe pa nekako omili in zakrije, a nanje tudi na primeren način opozori. Pravilo za nas mora biti: Sebe strogo soditi, druge pa milo. Tako ravnanje bi prineslo obilo blagoslova.

Čim bolj smo kakemu človeku vdani, tem bolj nas bolijo njegove napake. Tako se včasih zgodi, da se zaradi preostre obsodbe teh napak zruši most, ki veže dve srci in pride, recimo v zakonu, do najhujše katastrofe. Z dobroto in milobo je treba ravnati v vsakem slučaju, morda pa bo vendar uspeh.

Milijone molčečih trpink je na svetu, ki so nekoč, ko so si nadele na roko zakonski prstan, obetale samo neskaljeno nebo. Verjele so v „veliko srečo". Končno so se morale sprijazniti z mislijo, da je šla mimo njih, da pri njih ni ostala. Starši so razočarani nad lastnimi otroki. Lepo so jih učili, stavili nanj vse nade, zdaj pa so doživeli veliko nehvaležnost, vsi upi so pokopani. Razočarani pa so tudi otroci nad starši. Iskali so v svojih starših zgled in oporo, a našli so v njih slabiče. Zakonci bi lahko pripovedovali o postajah križevega pota, a druge izbire nimajo, kot da vse, kar je bilo lepega, odenejo s plaščem ljubezni, da jim vsaj to ostane. Kakor je težko svojega bližnjega vzeti tako, kot je, in ne tako, kakor ga hočemo, je vendar edina pot, če hočemo živeti v miru, kajti oltarji niso postavljeni za ljudi, ampak za svetnike.

ZA KUHARICE

Kuharica bo od časa do časa kupila bolj poceni kosti za juho in zraven še meso za zrezke ali pečenko.

Če hočemo skuhati dobro, močno juho, pristavimo kosti z zelenjavo v *mrzlo vodo.* Kuhamo dolgo in počasi, da iz kosti potegnemo vso moč. Če hočemo dobro, sočno meso, ga denemo v vročo vodo, v kateri so se že kuhale kosti. Obenem, ko denemo v juho meso, jo tudi osolimo.

Če hočemo imeti posebno dobro omako pri pečenki, prosimo mesarja, da da kosti za pečenje, ki dajo zelo dober okus.

Kosti za juho lahko po večkrat prekuhamo, vsakikrat dajo dobro juho, ki s primernimi vložki prav nič ne zaostaja za pravo meseno juho.

UMETNI DEŽ

Stroški škopljenja oblakov so večji kot je vrednost dežja.

Kaj so na primer povzročitelji umetnega dežja in njihovi katalizatorji? Ali je mogoče napraviti dež takrat, kadar bi sicer ne deževalo? Vrtnarji in kmetovalci, da ne govorimo o puščavskih potnikih, bi gotovo radi imeli na to vprašanje jasen odgovor. Toda trenutno smo v tem oziru še vedno v poskusnem obdobju. Do dežja pride, kadar vodni hlapi v zraku, ki se zbirajo običajno v obliki oblakov, najdejo jedro, okoli katerega se zberejo v kapljah, ki padajo, čim postanejo težji, na zemljo. Ta pojav povzročijo v naravi spremembe temperature, tako n. pr. takrat, ko se ohladijo oblaki, ki jih ženejo zračni tokovi v višino.

Zanimivo je v Angliji. Tam mora pasti temperatura v notranjosti oblaka na okoli 100 stopinj Celzija pod ničlo, da se lahko napravijo ledeni kristali — naravni katalizatorji oblakov — in šele nato lahko pride do padavin. Ugotovili so, da voda v atmosferi le težko zmrzne. V oblake pa lahko spustimo snovi, ki ustvarjajo umetna jedra in ledene kristale ter tako dež tudi pri višjih temperaturah, ko je 100 stopinj Celzija pod ničlo. Taka snov je tudi jodova spojina srebra, pa tudi suh led in navadna namizna sol. Če poškropimo primeren oblak — na primer iz letala — s kakim katalizatorjem te vrste, lahko včasih s tem povzročimo dež. Srebrni jodovec lahko spustimo v zrak z baloni, ki jih v primerni višini razstrelimo z raketo.

Vendar so težave ogromne. Do sedaj so stroški škropljenja oblakov s takimi snovmi mnogo večji, kot je vrednost dežja, ki smo ga s tem povzročili, v denarju. V laboratoriju lahko umeten dež vsak čas napravimo z umetnimi oblaki. V naravi pa napravlja negotovost, ki preveva še vse študije o atmosferi, kajti umeten dež je preveč drag za praktično uporabo.

Finci so dobili tiskano knjigo takrat kot Slovenci

Prva tiskana dela v finskem jeziku so stara preko 400 let. Zgodnejših rokopisov tudi ni dosti. Korenine starodavne ljudske ustne tradicije pa segajo še v prastare poganske čase. Folklorni arhivi Finske slovstvene družbe razpolagajo z najbogatejšo zbirko takih zapisov, v katerih je preko 80.000 pripovednih in verskih pesmi, 50.000 narodnih pesmi iz zadnjega stoletja, 150.000 pravljic in pripovedk, več kot milijon pregovorov in ljudskih modrosti in kakih 50.000 ugank. Monumentalno delo vsebuje v tradicionalnem finskem narodnem metrumu več kot 1,270.000 verzov. Ogromni del finskega epskega pesništva je verjetno nastal v vikingskem obdobju, ki se je pričelo nekako 1.000 po Kr., ko je začelo krščanstvo vplivati na domišljijo ljudskih bardov.

Ti junaški spevi govorijo o pogumnih pohodih in ekspedicijah, dvobojih v stilu časa, pojedinah in slovesnostih, ki se jih je udeleževalo vse finsko ljudstvo.

Lirske pesmi so iz kasnejšega časa. Najnežnejša čustva so skrita v materinskih pesmih — uspavankah. Številne so finske pesmi, ki govorijo o petju. Tudi Finci silno radi pojejo, kot mi Slovenci.

Mnogo lirskih pesmi je veselih, še več pa žalostnih. Tudi ženitovanjske pesmi spadajo v lirsko dediščino ljudske umetnosti. Med starimi Finci so bili poročni običaji prava glasbena drama. V petem obredju sta bila ženin in nevesta poučena o dolžnostih in odgovornosti zakona. Prečudoviti so bili spevi, v katerih se je nevesta s pesmijo poslavljala od doma.

Oče finskega slovstva in finskega literarnega jezika je Mihael Agricola. Zanimivo je, da je sodobnik našega T r u b a r j a in da je prinesel pismenstvo Fincem *iz istih razlogov kakor Trubar nam.* Študiral je v Wittembergu pri samem Luthru. Umrl je bil kot škof na Finskem, potem ko je s svojim delom zakoreninil reformacije na Finskem. Prvo knjigo je tiskal Fincem 11 let, predno smo jo dobili Slovenci. Bil je to abecednik, ki ga je Agricola izdal okoli leta 1540. Poleg tega je pripravil tudi molitvenik za duhovnike in prevod novega testamenta (1548), več cerkvenih priročnikov in nekatere dele starega testamenta. Celotni prevod sv. pisma so dobili Finci šele leta 1624. Dve leti poprej pa so imeli že svojo lastno univerzo v mestu Turku.

Zveza absolventk gospodinjskih šol

Dekleta, združena v Zvezi absolventk gospodinjskih šol, se zahvaljujemo preč. gg. duhovnikom in čč. šolskim sestram, ki so organizirali skupno romanje v Marijino Celje. Bog vam plačaj ves trud. Ne bomo mnogo poročale o poteku tega romanja, ker bo to gotovo storil kdo drugi, rečemo samo, da so bili to dnevi lepega veselja in notranje sreče ter prisrčne skupnosti.

F. GRIVŠKI: 42

Vozniki POVEST

„Že gresta!" je vzkliknila mati, nesla torilo v vežo, si obrisala roke v predpasnik in zavezala ruto.

Na dvorišče je stopil Niko s Tilko. Odložil je leseni kovček na klop ter si obrisal potni obraz. Sloko postavo je zravnal, da je bil videti za glavo večji od Tilke.

„Hvala Bogu, zdaj sva doma!"

Oči so mu žarele, ko je gledal izpred hiše v dolino. Bilo mu je, kakor da se je zbudil iz dolgih, dolgih sanj. Najrajši bi zavriskal, pa se mu ni zdelo primerno. Tilka je vzela kovček in ga povabila v hišo. Na pragu sta se srečala z materjo. Starka mu je stisnila roko in ga objela.

„Da si vendar prišel, Niko!"

Tako prijetno mu je bilo v duši, da je skoraj pozabil odzdraviti. Tilka je hitro pogrnila mizo. Sedli so in si nekaj trenutkov molče zrli v oči. Še dolgo so se pogovarjali o očetu, o domu, le o preteklih dneh so molčali. Prezgodaj je še bilo, da bi znova odprli pekoče rane, ki so jih leta komaj zacelili.

Pod noč je Niko vstal in odhitel v hlev. Skoro da se je preplašil velike praznote, ki je zijala ob praznih jaslih. Nekdaj je bilo drugače! Odvezal je živino in jo gnal na korito. Za hišo sta se srečala s Petrovim Janezom. Prisrčno sta se pozdravila in skupaj odšla h Gregorjevim. Dolgo v noč se je razpletel razgovor, poživljen po rujnem vipavcu, s katerim je postregla Tilka. Vseh znanih so se spomnili, samo polirja ni omenjal nihče.

Že pozno je prišla klicat Janeza Erna z otrokom v naročju. Veselo je pozdravila Nikota. Janez je vzel otroka v naročje, se poslovil in odšel z ženo domov. Do vrat sta ga spremila Niko in Tilka. Ob hišnem voglu je obstal. Jasna noč je klicala zvezde izza gorá. V grmovju je pel večerno pesem kos.

„Niko!" je slovesno dejal. „Sosed mi boš! Tudi ti boš pestoval. Najino prijateljstvo naj se prelije na obe družini. S skupnimi močmi bomo zasuli jarke, ki jih je izkopala cesta! Jutri zjutraj bova orala na vaših njivah! Lahko noč!" Stisnili so si roke in Petrova sta izginila za hišo.

Ostala sta ob vrtu sama s Tilko.

„Si slišala, kaj je dejal Janez?" je nalahno vprašal Niko.

„Sem!"

„In kaj praviš ti?"

„Amen!"

Po dolgih letih sta se objela. Tisto noč je Niko ves srečen počival v hiši. Tilka pa je z materjo še molila žalostni del rožnega venca za očeta, ki ga ni bilo doma.

Sosedje so začudeno gledali, kako so se brazde na Gregorjevih njivah naglo odpirale. Še med prazniki so bile vse njive zorane.

„Ta je prinesel Gregorjevi hiši vstajenje!" so ugotavljali eni. Drugi pa so dostavili: „Saj je bil že zadnji čas!"

Vsa lepa se je prismejala Velika noč. Veliki teden je bil poln sonca, da so ljudje komaj našli zvečer čas za cerkev. Luka je snažil božji grob, postavili so ga pa fantje, ker se je mežnar postaral. Otroci so regljali z ropotavkami. Ženske so pa pekle „menihe". Mati Marička je spekla še posebno velikega „meniha". „Za mojega Markca, ko bo v ponedeljek prišel domov." Največjo lupino je vsadila v tanko testo. — Že dolgo let niso tako prijetno zapeli zvonovi na veliko soboto. Že dolgo ni mežnar Luka našel po hišah tako prazniških obrazov, ko je v veliki laterni nosil okrog požegnani ogenj. Pa tudi to je vedel povedati župniku, da še zlepa ni nabral toliko pirhov kot to leto.

„K zemlji so šli, zato jih zemlja redi!" je pojasnil župnik. Najbolj pa so bili vsi veseli večerne procesije. „Kaj tako lepega pa že davno nismo doživeli!" so vzklikali. Celo ljudje iz sosednjih župnij, ki zlepa niso poznali pohvale, so sicer z zavistjo, pa vendar enodušno priznali: „Letos so se pa postavili!" Pa je bila procesija tudi v resnici veličastna! Na hribih so goreli kresovi, vsa okna v hišah, tudi visoko pod goro so žarela v svečah, na zvoniku so žgali raznobarvni ogenj, iz lin so metali rakete, Gregorjev drugi sosed Jurij je palil možnarje za vasjo, med hišami pa je mogočno valovila pesem, polna zmagoslavja in glasov, med katerimi je plaval Nikotov tenor tako mehak in zvočen, da so ljudje začudeni prisluhnili. Tudi zvonarji so udarjali poskočne, da so jih pošteno bolele roke. Starim so silile solze v oči, ker so po dolgem času spet slišali stare pesmi, ki so jim bile znane in najbolj všečne. Ta večer je bil zadovoljen celo organist.

Po procesiji sta Niko in Tilka zavila domov. Pod hribom je blestela domača hiša vsa žareča v svečah, ki jih je čuvala mati Marička.

„Verjemi, Tilka, da se nam sreča smeje iz oken!"

(Dalje prihodnjič)

Pri nas na Koroškem

ŠMIHEL PRI PLIBERKU

Zanimivosti iz vaškega življenja

Pri Klokarju imajo dva fantka in dve deklici, tako si je držal moški in ženski svet tehtnico! Dne 23. avgusta pa je ženski svet dobil premoč, kajti h Klokarjevim je pribandrala mala deklica, kateri so dali pri krstu dne 8. septembra ime Milka. Botra Marica Rudolf pa ima eno skrb več!

Gospod Rudolf Skias je svojo novo hišo pustil ometati in prav okusno pobarvati, tako da bo sedaj ena najlepših hiš v Šmihelu. Stanko Kraut pa bo napravil najlepši umetni vrt okoli svoje hišice. Tako da dobiš prav lep vtis, ko prideš iz Bistrice v Šmihel. G. učitelj Primosch pa je pozidal svoj lastni dom, zunanja stavba že stoji. Notranja uredba hiše pa bo čakala na druge počitnice, ko bosta imela gospa učiteljica in gospod učitelj Primosch zopet čas za delo in pripravo. Z nedopovedljivo pridnostjo sta gradila oba novi dom. Na taki hiši ima človek lahko veselje vse svoje življenje, ko je s svojimi rokami opeko za opeko polagal pri zidavi. Ljudje pa imajo spoštovanje do učitelja, ko vidijo kako tisti sami delajo, ki njih otroke učijo, potem vedo, da so otroci v najboljših rokah. Čestitamo!

Feliks Jop pa je moral svojo parcelo šele očistiti od štorov in grmovja. Veliko pota in žuljev je stalo že to delo, predno bo mogel prihodnjo vigred začeti z zidanjem.

Poštno ravnateljstvo pa je pustilo pri pošti odstraniti lepo ograjo, ki je bila tam na ovinku vedno velika nevarnost za prometne nesreče in ni bilo prostora, da bi se mogel človek ogniti. Ljudje imajo sedaj več prostora za čakanje, poštni voz laže pristane, ne da bi oviral promet, ker ima dovolj prostora pri pošti.

Na sredi vasi pa stojita dva lepo pripravljena prodajalna lokala na razpolago in smo že vsi radovedni, kdo bo prišel v te nove prostore in kaj bodo nam nudili?

Ali bo prodajalna, kavarna ali bar? Upamo, da ne bar, za bar bi pač ne imeli zanimanja v Šmihelu, ko moramo od ranega jutra do poznega večera težko delati, potem pa rabimo potreben počitek.

Pašovnik si je pozidal novo gumno (skedenj). Gospa Sadjak pa ima veliko veselje z rožami, tako da je najlepši vrt do sedaj v Šmihelu poln cvetja, zelenja, nageljnov in lilij. Tam skozi celo leto cveti in dehti.

Ravno tako so Davidovi naredili nov vrt ob glavni cesti. Čevljar Kogoj si je postavil lepo hišo v Šmihelu med hišo cestarja in g. učitelja Primoža. Kakor izgleda, se bo že letos preselil v novo stanovanje.

BISTRICA V PODJUNI

Dne 16. avgusta je umrl Žmavcarjev oče Feliks Karner, šele 54 let star. Težko gorsko kmetijo je prodal in je kupil Žmavcarjevo posestvo, ker je mislil, da bo tukaj laže gospodaril in da se mu bo bolje godilo kot tam v gorah. A njegovo slabo zdravstveno stanje tudi tega dela na ravnem polju ni več zmoglo. Bolehal je že dalj časa na srcu. Srce je popolnoma oslabelo in tako je zatisnil oči za ta svet. Dne 18. avgusta pred drugo mašo smo ga v obilnem številu faranov, znancev in prijateljev spremili k zadnjemu počitku. Pevci so mu zapeli v slovo zadnje žalostinke. G. župnik se je od dobrega očeta poslovil v topli besedi. Iskal je domovino in dom na tej zemlji, našel pa je večno domovino! Blagopokojni oče naj počiva v miru! Žmavcarjevi oz. Karnerjevi družini pa naše iskreno sožalje.

V soboto popoldne, dne 24. avgusta pa smo se zopet zbrali na Bistrici, da spremimo k zadnjemu počitku gospo Marijo Kraut. Dolga leta sem je gospa že bolehala in čutila strašne bolečine. Iskala je pomoči v bolnici v Celovcu pri dr. Zollnerju, doma sta jo zdravila zdravnika dr. Fritzer in dr. Lasnig iz Pliberka. Blagopokojna gospa je do zadnjega upala, da bo še prebolela in da ji bo mogla zdravniška veda še pomagati in jo zopet ozdraviti, kakor je bilo to pred leti. Pa žal ni bilo več pomoči, bolezen je vse moči telesa uničila in tako je gospa Kraut čutila, da se bliža konec. Poklicala je duhovnika, prejela svete zakramente in vdano čakala rešitve.

V soboto ob 2. uri popoldne je preč. g. župnik blagoslovil krsto pri hiši žalosti in vodil kondukt do Pliberka. Pevski zbor pod vodstvom ravnatelja Miklina iz Pliberka je zapel pri hiši žalosti in ob grobu žalostinke v slovo.

Skozi Pliberk je vodil žalni sprevod milostljivi gospod prošt, dekan in mestni župnik g. Trabesinger ob navzočnosti šmihelskega g. župnika, gg. kaplanov Jožefa Dobrivnik in Janeza Rovana. V Pliberku se je obilnim pogrebcem pridružila veliko večja množica žalnih gostov, ki so spremljali blago gospo k zadnjemu počitku ob žalnih koračnicah godbe in molitve.

Milostljivi g. prošt Trabesinger je opravil pogrebne obrede, se v zbrani in lepi besedi poslovil od rajne gospe, ki je bila posebno marljiva in varčna gospodinja, ljubila nad vse svoje domače, rada darovala za reveže in potrebe farne cerkve, bila posebna častilka Matere božje, katere krstno ime je nosila. Na praznik Marijinega Srca je umrla, na Marijin dan — v soboto je bila položena k zadnjemu počitku. Rajna naj počiva v miru. Kravtovim naše iskreno sožalje.

VEČNA VES

Vodovod smo dobili

Večani se bolj redko oglasimo v „Našem tedniku-Kroniki". Letos smo imeli pač zelo veliko dela. Od leta 1923 sem smo imeli že željo, da bi v naši vasi napravili vodovod, a vedno so prišle razne zapreke. Enkrat smo se odločili za zvonove, drugič je prišla vojna vmes itd. Po drugi svetovni vojni smo zopet začeli graditi vodovod, pa šele letos se je načrt uresničil. Dobrla ves je hotela imeti tudi vodo od našega potoka. Pogajali smo se, ali bi šli skupno z Dobrolci na delo. Po dolgih premislekih in računanju smo prišli skupno z Dobrolci do zaključka, da bo za nas mali projekt cenejši, kakor če bi šli v dobrolski projekt, tako smo se odločili za samostojnost. Vigredi smo začeli delati s polno paro, vsi moški so bili zaposleni pri vodovodu. Predno se je začelo delo na polju, smo imeli že vodovod napeljan po vseh hišah.

G. župnik so nam vodovod tudi blagoslovili, da bi tembolj zdravi ostali in bi nam voda dajala moči in zdravja v pozne rodove. „V slogi je moč." To se je pokazalo tudi tukaj. V slogi in medsebojni požrtvovalnosti je delo hitro napredovalo in se je tudi lepo dokončalo. Povsod primanjkuje delovnih moči, tako je nam ta napredek v veliko gospodarsko pomoč. Skupni vrelec, iz katerega vsi pijemo, naj daje občestvu tudi slogo in vzajemnost!

† Skrijarjeva Pavla

Skrijarjeva Pavla je imela pred meseci lepe sanje. Marija ji je prišla nasproti in ji rekla,, da bo prišla po njo na njen rojstni dan. In res na Malo Gospojnico ob štirih zjutraj je Pavla Kap zatisnila oči za ta svet. V torek, dne 10. septembra smo jo spremljali k zadnjemu počitku na veško pokopališče. Pri hiši žalosti so preč. g. župnik Picej blagoslovili krsto, pevci so zapeli pod vodstvom g. organista Valentina Kogoj žalno pesem, med potjo pa Miserere („Usmili se"). V žalnem sprevodu je šlo kar pet duhovnikov. V poslovilnem govoru so preč. g. kaplan omenili trojno zvestobo rajne: do farne cerkve, do Jezusa in do Marije. Saj je bila rajna Pavla ena tistih dobrih ovčic, ki je prišla vsakokrat v farno cerkev, četudi morda nobenega ni bilo iz Večne vesi v Šmihelu pri nedeljski božji službi, radi si izberejo lepšo in krajšo Globasnico. Blagopokojna pa se je vedno zvesto držala farne cerkve, dokler je mogla. Nadvse je častila Mater božjo, zato je prišla Marija po svojo zvesto služabnico baš na Marijin praznik. Ljubezen in naklonjenost je imela rajna Pavla tudi do duhovnikov. Nadvse jih je spoštovala in ljubila, ker je gledala v njih samo služabnike božje in namestnike Kristusove. — Naj bo blagopokojna priprošnjica pri Velikemu Duhovniku za duhovnike! Z občutnimi žalostinkami smo vzeli slovo od rajne Pavle Kap. Svežo gomilo pa so zagrnili sami beli venci z belimi trakovi, kljub temu, da je Pavla imela že 85 let, toda služila je Gospodu v svetosti in pravičnosti vse dni življenja. Sedaj pa je šla po venec zmage v večno domovino. Naj počiva v miru! Skrijarjevim pa naše iskreno sožalje.

PODGORA

Na veško žegnanje so preč. g. kaplan Nemec krstili Šimanovega otroka. Dali so mu ime Hubert. Leopold in Rozina Smrečnik iz Male vesi sta bila za botra.

LETINA

Kašpar in Štefanija Lampreht, pd. Zdovc iz Strpne vesi, sta prinesla h krstu Kordeževo deklico Rozo Marijo Kert.

ŠT. VID V PODJUNI

Dne 12. avgusta je bil v Št. Danijelu pogreb rajne Ane Kranjc, Hohlnove v Grabalji vesi. Pozabili smo tudi poročati, da sta se koncem meseca julija poročila v Gospé Sveti Maks Pekec, Melharjev v Rikarji vesi in Micka Lah, Makova na Veselah. Poročila sta se še tudi nova posestnika pri Habnerju v Mlinčah, ki sta prišla iz kapelških gur.

V nedeljo, dne 1. septembra je pogorel iz še nepojasnjenega vzroka Oslov skedenj na Veselah. V ponedeljek, dne 2. septembra pa se je pri vožnji na motorju na cesti proti Celovcu blizu Doline smrtno ponesrečil Karel Jernej, Lahov v Rikarji vesi. Dan poprej se je namreč prijavil za poročni oklic, a je kruta smrt posegla tako neusmiljeno vmes. Z žalujočo nevesto in sorodniki sočustvuje vsa soseska.

SKOČIDOL

Vreme je bilo letos doslej zelo ugodno, dvakrat po celi mesec lepo, toplo, tu in tam kak dan, dva deževno. Letina je zato splošno dobra, tudi sena in otave ne bo manjkalo. Sirku (koruzi) je pa v Podravljah in okolici toča koncem avgusta zelo škodovala. Sadja pa letos ne bo, ker je spomladanski sneg drevju cvet pomoril. Tri leta narava čebelam ni nudila paše, to nedostatnost je pa zato letos popravila tako, da so te pridne delavke celo tu ob Dravi — vsled toplega vremena daleč leteč — nabrale kakor po vsej deželi mnogo in celo mecesnovega medu, katerega tu še nikoli ni bilo. Kranjec pravi: „Muha ne da kruha, če ga pa da, pa ga vkida"!

Romanja v Marijino Celje se je od tu udeležilo le šest oseb. Nekateri hodijo posamno, mnogi pa drugam romat (Višarje, Gospa Sveta, Podgorje). — Birmancev je bilo letos od tu 22. Večinoma so šli v Beljak, deloma v Celovec. Prvoobhajancev je pa bilo le 12 (ostali 2. razreda). — Lastovke se pa že spet zbirajo za odhod po strehah in žicah.

Zakon druži in življenje množi. Poročili so se: Warmuth Peter z Riavec Marijo, Kolter Hugo z Robol Ido, Stubinger Ervin z Nuck Frideriko, Arneitz Josip s Seger Barbiko (poročil č. g. Josip Gabruč, Tinje), Meschnark Viljem z Barbiko Wucherer in Sluga Jurij s Šefman-Lippitz Marijo. Da bi bili vsi srečni in si zvesti! — Zakon rodi žitja in bitja, smrt pa jih uničuje. Zakon gleda na zunanjost in na žep, smrt pa na konec in na sklep. Več kakor porok in skoro toliko kakor novorojenih otrok je bilo doslej tu smrtnih slučajev (13). Zadnji, ki so se poslovili od svojih, so: *Černuter Uršula*, vdova po železničarju, pd. Pongračinja, Skočidol 22, umrla nagle smrti, let 76. — *Messner France*, zidar, oženjen, previden, 54 let, dolgo bolan je iskal zdravje v bolnicah v Celovcu in Beljaku in ga ni mogel najti, od žene in svojcev vedno dobro oskrbovan. — Največjo žalost v družini in sorodstvu je pa povzročila nepričakovano nastopivša smrt po nenadnem obolenju ge. *Terezije Orasch*, roj. Enko v Dolah 28. Tudi operacija bolezni ni mogla zmagati. Previdena v beljaški bolnici, stara 48 let, zapustivša 5 deloma še ne doraslih otrok, je zatisnila svoje blage oči v zadnjem desetdnevju avgusta.

Da so bile vse te tri umrle osebe cenjene, so potrdili njih pogrebi, katerih se je udeležilo mnogo vernikov. Zadnji je šest duhovnikov nudilo častno spremstvo na njenem potu na kraj miru. Vsem ostalim, zlasti žalujočim po pokojni Tereziji Orasch naše najiskrenejše sožalje, rajnim vsem pa večni mir!

ROŽAN:

Svet se spreminja in mi z njim

XV.

Do sedaj sem menda že dokazal, kako so se spremenili tudi kadilci pri svojem načinu kajenja, odkar je iznajditelj Amerike Kolumb okoli leta 1550. privlekel to rastlino v Španijo in pripovedoval, kako vlečejo Indijanci ta dim v sebe, če imajo posebno mirovno posvetovanje. Kakor nas uči zgodovina kajenja v Evropi, pa se je kajenje, proti vsem prepovedim in kaznim, sčasoma vendar nekako razširilo, toda v prvotnem razvoju *samo pri premožnejših*, ki so kajenje in puhanje hoteli uživati, *kadar so bili v mirnih, prijateljskih razgovorih, ne pa kar podnevi in ponoči* v taki meri, da na primer še sedaj marsikateri cigaretar ne ve, koliko je čez dan pokadil, — če mu žena ne šteje ostankov, po imenu „čike"!

Nekateri se še pravočasno spreobrnejo, če jim kak zdravnik, potem ko je preiskal srce, ki je začelo nagajati, odločno svetuje: „Prijatelj, pusti kajenje!" — Imel sem starega znanca, hudega kadilca in obenem naduharja, ki ga je napadla naduha (astma) sem ter tja tako hudo, da sploh do sape ni prišel; vendar pa cigarete ni pustil, dokler ga ni spremila v prerani grob.

Prišel je večkrat na hitrico k meni, težko sopeč, samo z razumljivimi besedami: „Cigareto mi daj!" Ko je potem parkrat prav globoko potegnil, mu je odleglo. In ravno to je znak strupa, ki zahteva vedno večkratni objem, dokler človeka polagoma ne ugonobi! — Nikotin — glavna kemična sestavina tobaka (ki vsebuje še druge kemične in ne ravno zdravilne kemikalije), *nasiti sicer človeka, če je gladen*, kar je mogoče *začasna* dobrota za tistega, ki kaj drugega nima, za pod zob. S tem pa jasno želodec le kvari in — pospešuje čire v želodcu in črevih pri tistih ljudeh, ki mogoče sploh še ne vedo, da prebava že sama po sebi ni več v redu!

Kdor mnogokrat na dan suče med prsti cigareto ali cigaro, dobi že rjave prste. On pa nima pojma, da izgleda njegov sapnik, kar se pokaže pri operaciji, kakor temnorjav dimnik; pa bi se tak kadilec potem samo pred tem pogledom ustrašil, ker bi vendar le uvidel, kako mu je tobačni dim in nikotin — škodoval! Pa to še ni vse! — Najimenitnejši in najrazumnejši zdravniki v Angliji in Ameriki so v raznih preiskavah neizpodbitno ugotovili, da pospešuje *kajenje raka na pljučih*, to je bolezen, proti kateri zdravniki sicer že imajo razne možnosti, da se bolezen *preveč hitro* ne razširi, če le *pride pravočasno v prave roke*, toda „proti drugim boleznim so ‚arcnije', proti ljubezni in raku jih pa še ni!" — Vem, da take stvari kadilci ne berejo in ne slišijo radi, pa sem vesel, da me ne poznajo. Mogoče bi potem še kdo rekel: saj je sam kadilec in nič boljši. Taka pripomba pa ne bi bila pravična! — Mogoče se resno trudim, da se poboljšam!

Po nasvetu zdravnika sem začel kaditi samo polovičke, to se pravi, da se namesto cele cigarete zadovoljim samo s polovico in sicer samo z eno polovico, da ne bi kdo drugače mislil! In še te polovice mi moja žena našteje, ker je pač nadzorstvo mnogokrat zdravo! Pa ne mislite, da si tako skrivaj kupim in privoščim eno celo! — Nasprotno, še pri polovičkah si včasih rečem: „Kaj bo mi sedaj polovička, jo bom raje pozneje," *in tako sem vsaj pri polovički pokazal, da sem junak*, ki je močnejši kakor želja po cigareti.

Sicer pa sem dober državljan! — Davke plačam, kadar moram, in tudi sicer ne grešim proti postavi! *Ni mi pa treba*, da *bi mogoče na račun svojega zdravja podpiral dohodke države*, saj tega ne zahteva nobena država. In tako bi prav rad sledil lepemu zgledu našega obolelega kanclerja, ki je, da bi se enkrat za vselej rešil tega strupa, vse dobre cigare in menda tudi cigarete kar naenkrat razdelil in rekel: „Sedaj pa je konec kajenju!" Tak junak bi hotel biti tudi jaz, toda — mojih polovičk pač nikdo ne bi maral! Prihodnjič pa vam zaupam več!

(Dalje prihodnjič)

Urejena zunanjost dobro vpliva

Kako velik je vpliv bolničarjev za ženske bolnice, je razvidno iz objavljenega poročila dr. E. S. Sterna, vodje centralne bolnice v Hatronu v grofiji Warwickshire v Angliji.

V poročilu je rečeno, da so zaradi velikega pomanjkanja bolničark, bili prisiljeni nastaviti v ženskem oddelku bolničarje. Uspeh je bil presenetljiv. Od prvega dne, ko so se v ženskem oddelku pojavili moški kot bolničarji, so bolnice pričele zopet uporabljati kozmetična sredstva in za svojo nego so porabile mnogo več časa kot običajno.

Sprememba v njihovem splošnem počutju je bila očividna; postale so mnogo bolj popustljive in so prezrle marsikaj, kar je prej povzročalo negodovanje. Skoraj vse bolnice brez izjeme so prijazneje in z nasmejanimi obrazi sprejemale zdravnike in ostalo osebje.

Poizkus je pokazal tako dobre uspehe, da je vodstvo bolnice sklenilo nuditi pacientkam brezplačno kozmetična sredstva. V bolnici so uredili tudi moderen frizerski salon, saj so ugotovili, da urejena zunanjost zelo dobro vpliva na pacientke.

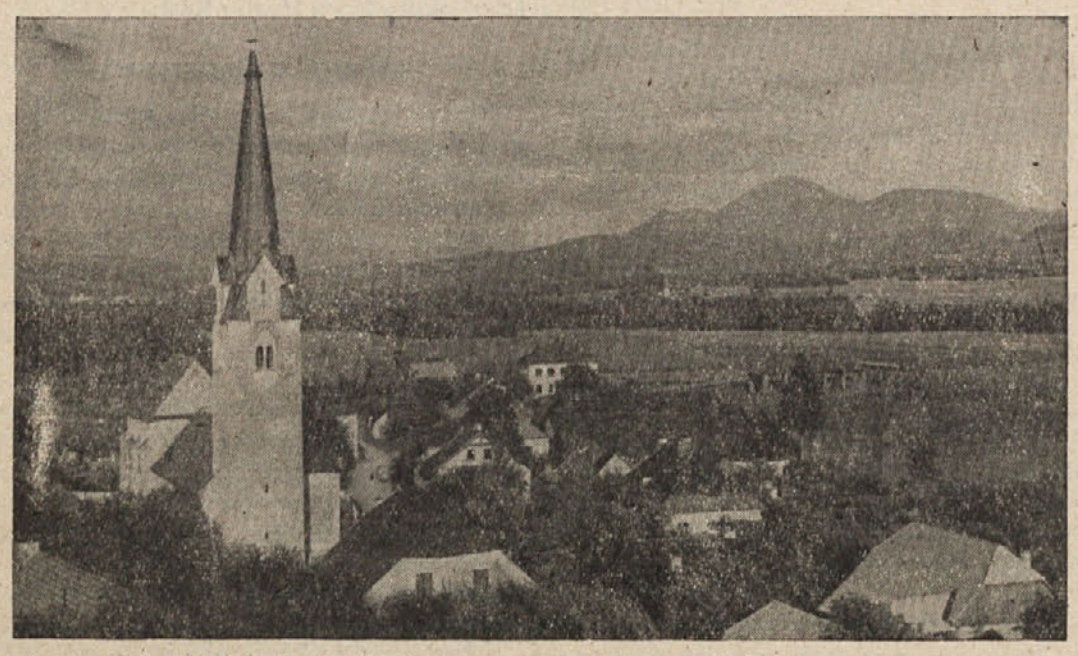

V šmihelu 'no kajžico imam... (Poročilo na 5. strani)

CELOVEC

Red božje službe

Vsako nedeljo in zapovedan praznik bosta odslej dve božji službi s slovensko pridigo v Celovcu in sicer:

Ob 7. uri zjutraj v kapelici provincialne hiše (Viktringer Ring 19, poleg Koschatmuseum), kjer je bila že od Velike noči sem.

Ob 9. uri pa je druga božja služba v cerkvi novega bogoslovja (Tarviser Strasse, ob Lendkanalu) in sicer kot skupna božja služba za srednješolsko mladino.

Ob 6. uri zvečer pa je spet v kapelici provincialne hiše blagoslov.

K vsem božjim službam so verniki vabljeni.

Koliko volilnih upravičencev je v Celovcu?

Kakor sporoča volilni urad celovškega magistrata, je v Celovcu za predstoječe občinske volitve vseh skupaj 42.757 volilnih upravičencev in sicer 18.120 moških in 24.637 žensk.

„Novi Celovec"

Zanimiva razstava v Domu umetnosti predstavlja „Novi Celovec" in sicer stanovanjski projekt, ki ga imajo namen postaviti na vogalu August-Jakschstrasse — Waidmannsdorfer Strasse na Lerchbaumerjevem zemljišču. V tem velikanskem stanovanjskem projektu bo 68 stanovanj in 2 trgovini. Gradnja bo stala 11.5 milijonov šilingov.

Hiša otroka

V Waidmannsdorfu v Celovcu so pretekli petek svečano otvorili takozvano *Hišo otroka — Das Haus des Kindes,* v kateri se bo nahajal otroški vrtec za 170 otrok in posvetovanje staršev. Tu bodo imeli otroci popolno oskrbo, tudi zdravniško pomoč bodo imeli na razpolago in vse, kar potrebuje mladina.

Zdravstveni urad

celovške mestne občine je vpeljal vsako sredo od 14. do 17. ure v Mutterberatungsstelle, Lidmanskygasse 20, brezplačno posvetovanje za noseče ženske.

Od 23. do 26. septembra

se vrši v celovškem zdraviliškem uradu v Bahnhofstrasse 35, 2. nadstropje, vrata 8, po zakonu predpisana takozvana „Pockenschutzimpfung" vseh tistih otrok letnikov 1956, 1955 in 1954, ki še niso bili cepljeni. Čas cepljenja je vsak dan od 8. do 10. ure dopoldne.

———

SLOVENSKE ODDAJE V RADIU

PONEDELJEK, 23. 9.: 14,00—14,30 Poročila, objave. Pregled sporeda za tekoči teden. Glasbeni utrinki... — 18,45—19.00 Za našo vas. B. Singer: To in ono o pitanju svinj. — TOREK, 24. 9.: 14.00—14,30 Poročila, objave. — Pisan spored slov. pesmi in melodij. — SREDA, 25. 9.: 14.00—14.30 Poročila, objave. — Iz domačih gajev. — Posnetki zborov s Podjunskega dne v Globasnici z dne 18. 8. 1957. — 18,45—19,00 Za ženo in družino. — ČETRTEK, 26. 9.: 14,00—14,30 Poročila, objave. — Ura pesmi: Dušan Pertot, Manja Mlejnik. — PETEK, 27. 9.: 14,00—14,30 Poročila, objave. — Pesmi za mladino. 18,45—19,00 Okno v svet: Pompeji. — SOBOTA, 28. 9.: 09,00—10,00 Od pesmi do pesmi — od srca do srca. 18,10—18,40 Ludvig v. Beethoven. — NEDELJA, 29. 9.: 07,20—07,25 Duhovni nagovor. — 07,25 do 08,00 S pesmijo pozdravljamo in voščimo.

Nogavice, žensko spodnje perilo, moške in otroške hlače dobite najceneje pri **STOFFSCHWEMME,** Klagenfurt, Benediktiner Platz.

SADNA DREVESCA

Velika izbira sadnih drevesc, posebnih sort, ki jim slana ob cvetju ne škoduje.

ING. MARKO POLZER,
St. Veit/Jauntal

Oglašuj v našem listu!

ZA DOBRO VOLJO

Trije zaporniki

V ječi mesta Merseburg (Vzhodna Nemčija) so se znašli v isti celici trije zaporniki.

„Zakaj si pa zaprt?" vpraša najbolj zgovorni svojega sotrpina. „Zaradi sabotaže! Prišel sem pet minut prepozno na delo."

„In ti?" — „Osumili so me vohunstva. Prišel sem namreč pet minut prezgodaj v tovarno."

Tretji kaznjenec pa vzklikne: „To še kar gre! Jaz pa sem zaprt, ker sem prihajal vedno točno na delo. Vprašali so me, kako to spravim skupaj, pa sem povedal, da imam uro, ki sem jo dobil iz Švice. To je bilo dovolj. Obtožili so me stikov z inozemstvom in mi uro zaplenili, mene pa zaprli!"

Razvoj zvočne umetnosti *80 let gramofona*

Osemdeset let v kroniki kulture ni veliko razdobje. In vendar je v tem preteklem času gramofonska industrija globoko vplivala na tok zvočne umetnosti. Čeprav je bilo poletje leta 1877 nenavadno vroče, dolgo in leno, pobitost ni prodrla v delavnico Charlesa Alve Edisona. Mladi iznajditelj je delal na izvedbi nove ideje. S slutnjo genija je vedel, da je na robu novega pomembnega odkritja.

Edison je opazil, da daje njegov telegrafski ponavljalec nek brenčeč zvok, če se vrti zelo hitro. To ga je spravilo na sledečo misel: če vrsta zarez na papirnatem traku lahko povzroči zvočne tresljaje, ali bi ne bilo mogoče reproducirati bolj donečih vibracij na primer na preponski membrani?

Edison je izbral tanko prepono, pritrdil na njo jekleno konico, prevlekel kos papirja s parafinom in ga potegnil pod konico in v membrano zaklical „halo". Nato je hitro znova potegnil preoblečeni papir — in iz papirja je prišel odmev njegovega klica. Edison je obstal, kot da bi ga zadela strela. Izumitelj je bil sam s seboj zadovoljen.

Tisti večer — bilo je to 18. julija — je Edison samozavestno zapisal v svoj laboratorijski priročnik:

„Pravkar sem napravil poskus s prepono s pritrjeno konico, katero sem držal proti hitro vrtečemu se parafiniranem papirju. Govoreči tresljaji so se prav lepo spoznali in ni dvoma o tem, da mi bo uspelo zaznamovati človeški glas, ki se bo lahko kadar koli kasneje točno avtomatično reproduciral."

Že zgodaj naslednjega jutra je Edison začel z nadaljnjimi poskusi. Vsak teh poskusov je znova ojačil njegov prvi optimizem. Dne 12. avgusta je poklical delovodjo svoje strojne delavnice, Johana Kruesija in mu izročil neki načrt. Strojnik je običajno s svojim predstojnikom razpravljal o novih načrtih. To pot pa ni bilo tako. Edison je kratko odrezal razgovor in poslal Kruesija nazaj v njegovo delavnico.

Strojni mehanik je bil v precejšnji zadregi. Priprava, ki jo je kazal načrt, ni bila podobna niti kakemu kemičnemu aparatu niti kakemu električnemu. Niti ene žice, nobenega magneta. Moralo je pa seveda biti nekaj, kar je zanimalo šefa in tako se je Kruesi lotil dela. Naslednji dan je zanesel čudno izgledajoči strojček v gornje nadstropje in ga postavil pred Edisona. Kruesijeva radovednost ni poznala meja. Ko je Edison skrbno pregledoval strojček, ga je delovodja vprašal: „Kaj boste s to stvarjo?" Edison ga je pogledal, mu pomežiknil in skrivnostno izjavil: „Ta strojček mora govoriti."

V tem je izumitelj položil list staniola okoli valjastega mehanizma, skrbno zlepil oba konca tako, da je bil staniol čvrsto ovit. Nato je pritrdil iglo in počasi vrtil ročico, pri tem pa recitiral v prepono neke verze.

Medtem ko je njegov kritik nezaupno gledal to početje, je Edison zavrtil valj v prvotni položaj, resno gledal na napravo, stisnil ustnici in začel vrteti ročico. In nenadoma se je zaslišal iz stroja jasno visoki glas Charlesa Alve Edisona, ki je ponavljal prav tiste besede, katere je govoril par sekund prej. Kruesi je prebledel in začuden vzkliknil. Edison je molčal, očividno sam ni pričakoval tako senzacionalnega uspeha.

Naslednje jutro je pa že bil spet miren. Odpeljal se je z vlakom v New York City, kjer je odšel takoj v uredništva časopisa „Scientific American", katerega urednik Alfred Beach je bil njegov prijatelj.

*

To je bil začetek fonografa.

Le malo izumov je tako hitro in popolnoma razvnelo domšljijo ljudi kot ta. Posebni vlaki so začeli voziti v Menlo Park. Znanstveniki iz vsega sveta so prihajali, da si ogledajo nenavadno stvar in so odhajali polni hvale.

Novo obdobje se je začelo dejansko 15. decembra 1877, ko je bila nova iznajdba patentirana.

Izumitelj je na izpopolnjenju svoje naprave delal tako vneto kot na prvotnem izumu, vendar je razvoj modernega gramofona bil hitrejši kot njegove besede.

Edisonov instrument je bil seveda neroden in primitiven. Naslednja leta so naglo prinesla razna izboljšanja. V Volta laboratorijih so na tem delali Alexander Graham Bell, Chichester Bell in Summer Tainter. Ti možje so izumili sistem, po katerem so snemali zvok na povoščenem valju s spiralno vdolbenim žlebom. To je bila slovita plošča „hrib in dol", ki jo je leta 1888 patentirala družba Columbia Records, Inc. Isti pionirji so izdelali načrt za reprodukcijski stroj, ki so ga imenovali gramofon.

Neodvisno od teh mož je istočasno Edison izdelal nekoliko boljši stroj po istem načelu. V obeh primerih je bila reprodukcija razmeroma odlična, vendar je bilo treba za dobro poslušanje uporabljati posebne ušesne slušalke. Edisonov izdelek te sicer še vedno nepripravne, vendar neskončno več obetajoče tehnike so imenovali fonograf.

Leto 1887 je prineslo novo izboljšanje. To je bila zvočna plošča z valovitim žlebom ob robu, za katere reprodukcijo ni bilo treba več posebnega vijakastega mehanizma. Duhovit izum je napravil Emil Berliner, vidna osebnost v industriji.

Ta plošča se je splošno uveljavila, izdelovali so jo iz trdega gumija. Plošče so reproducirali z aparatom, ki ni več potreboval ušesnih slušalk in ki so ga imenovali gramofon, katero ime se je v nekaterih delih sveta obdržalo še do danes.

Leta 1901 je Johnson ustanovil Victor Talking Machine Companie in začela se je dolga vrsta presenetljivih izboljšanj v izdelovanju plošč in reprodukcijskih aparatov.

Pred točno 55 leti so začeli resni glasbeniki postajati pozorni na fonograf. Leta 1903 je družba Victor odprla studio za snemanje plošč v newyorškem Carnegie Hallu. Kot prva je pela na ploščo kontraaltistka Ada Crossley arijo „Caro mio ben" in kmalu so ji sledili razni znani pevci in pevke.

Umetniki so dobili za svoje petje za plošče vedno dobro nagrado. Victor je plačal samo Carusu za njegovo petje več kot dva milijona dolarjev, nadaljnji poldrug milijon dolarjev pa je dobil do svoje smrti v letu 1921 na tantijemah.

Najtežji tehnični problem je bil nesporno simfonični orkester. Zdi se, da so prvič uspešno posneli na plošče del Čajkovskijeve četrte, ki jo je igral leta 1917 Bostonski simfonični orkester pod Karlom Muckom. Columbia pa je leta 1927 izdala prve plošče s celotnimi simofnijami.

Leta 1931 je Toscanini gladko odklonil nadaljevanje snemanja, češ da prekinitve snemanja, do katerih je prišlo vsakih pet minut, razbijajo njegovo nastrojenje, in s tem prisilil inženirje, da so napeli vse svoje moči za odstranitev te pomanjkljivosti. In strokovnjaki so res kmalu našli možnost snemanja predstav brez presledkov, kot jih imamo danes.

V preteklih dveh desetletjih je tehnika snemanja in reproduciranja še nadalje čudovito napredovala, prodaje gramofonskih aparatov in plošč so dosegle rekordne višine in očividno še nismo dosegli vrhunca razvoja.

———

Pestro in zanimivo

V SREDOZEMSKEM MORJU

so se pričele v drugi polovici septembra velikanske pomorske vaje edinic, združenih v evropski obrambni skupnosti. Pri teh vajah bo sodelovalo 500 vojnih ladij, med temi bodo štiri na atomski pogon.

ZANIMIVOSTI IZ FRANCIJE

Francoska vlada je izdala dekret, s katerim spodbuja znanstvenike in inženirje naj iščejo še druge možnosti za ustvarjanje energije, kot je atomska in, če je mogoče, še cenejši. Francozi se že precej časa ukvarjajo s „sončnimi pečmi", zdaj pa mislijo zgraditi prvo morsko hidroelektrarno.

Francoski institut za ugotavljanje javnega mnenja poroča: Od 100 Francozov jih 87 ve, kdo je zmagal na zadnjih kolesarskih dirkah, samo 15 pa, kdo je trenutni predsednik francoske vlade.

NAŠ PLANET STAR 4 MILIJARDE IN POL LET. Geofiziki petdesetih držav, ki so se zbrali v Torontu na mednarodni kongres geodezije, so končno prišli do skupnega zaključka, da je naša zemlja stara 4 milijarde in pol let. Dr. George Whetheril pa je dodal, da so do te številke prišli na temelju treh ločenih raziskav o sestavi zemlje in predvsem na osnovi proučevanja kamenja, ki je staro najmanj 2 milijardi in 700 milijonov let. Te skale pa so zelo verjetno zrušile še drugi starejši skalnat oklep, iz česar sledi, da je naša zemlja zares tako stara.

Vabimo Vas, da si ogledate našo novo

Strokovno trgovino s semeni

Klagenfurt, Paulitschgasse 14, Tel. 62 — 76

Za uvod bomo prinesli najlepše novosti v

hol. rožnatih čebulah

Vaš obisk nas bo razveselil.

Svoboda's Nefte, naslednik

T. & E. KALLINA, lastnik

List izhaja vsak četrtek. — Naroča se pod naslovom: „Naš tednik—Kronika", Celovec, Viktringer Ring 26. — Naročnina mesečno 5 šil., za inozemstvo 5 dolarjev letno. Odpoved en mesec naprej. — Lastnik in izdajatelj: Narodni svet koroških Slovencev. — Odgovorni urednik: Janko Janežič, Leše pri Št. Jakobu. — Tiskarna Družbe sv. Mohorja, Celovec, Viktringer Ring 26. — Tel. štev. uredništva in uprave 43-58.